Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэминай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 7 (15630) | 1981 оной январиин 9, пятница | Сэн 2 мүнгэн.

КПСС-эй XXVI СЪЕЗДЫЕ ҮГТУУЛАН

Загарайн бройлерно фабрика арбадахи табан жэл соо ашаглалгада үгтэhэн республикымнай томо предприятинуудай нэгэн юм. Тэндэ мүнөө эбтэй ажалша коллектив байгуулагданхай. Фабрикыйн бүхы цех, участогуудта хүдэлхэ мэргэжэлтэд тодорохой. Тиимэhээл шэнэ предприятиинхидай арбадахи табан жэлэйнгээ даабарине үшөө үнгэрhэн и 1 октябриин 23-да сүм бэелүүлээд байhаннинь гайхалтай бэшэ. 1980 оной дүрэтэр түсэбhөө гадуур гүрэндэ гурбан мянган центнер шубуунай мяха тушааха уялгаяашье тэдэнэр амжалтатайгаар дүүргэhэн габьяатай.

Мүнөө бройлерно фабрикыйн коллектив КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абаад, тэрэнээ бэелүүлхэ зорилготойгоор эршэтэйгээр хүдэлжэ байна. Предприятиин цех, участок бүхэндэ социалис мүрысөөн үргөнөөр дэлгэрэнхэй.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Наймадахи цехэй дүй дуршэлтэй оператор Валентина Николаевна Кайгородова. 2. Оператор Мария Доржиевна Бохоева.

С. БАЛДУЕВАЙ фотонууд.

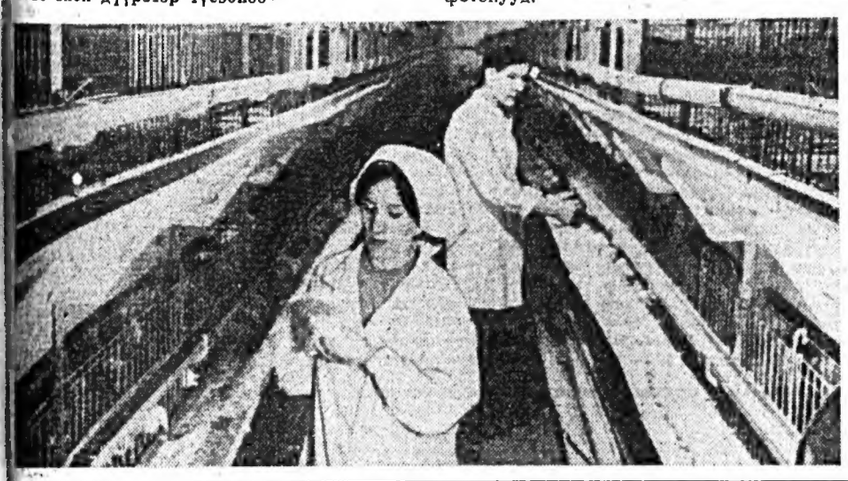

АШАГ ҮРЫН ТҮЛӨӨ УЛАМ ШАНГААР ТЭМСЭХЭ

УЛААН-ҮДЫН СУДНА БҮТЭЭЛГЫН ЗАВОДОЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ 1981 ОНОЙ СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

Түрэл Коммунис партиингаа эдлжээтэ XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө эршэтэ социалис мүрысөө эмхидхэн ажаллаhанай, үйлэдбэриингөө ашаг үрые саашадань дээшэлүүлhэнэй, түрүү технологи ба оньhожоруулгын онол арга хэрэглэhэнэй, ажалай эрхэ байдал, продукцийн шанар hайжаруулhанай, предприятиингаа бүхы ехэ, бага коллективүүдэй хүдэлмэриин шанарые дээшэлүүлhэнэй ашаар манай коллектив арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринууд болон уялгануудые болзорhоонь урид сүм дүүргэhэн байна.

Энэ амжалтата хэрэгүүдээрээ арбадахи табан жэлээ түгэсхэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлээ эхилээд байхадаа, заводой коллектив ажалай ба политическэ үндэр эдэбхи үүсхэлэй оршон байдалда, 1981 ондо бэелүүлхэ нимэ социалис уялгануудые абана:

промышленна продукци худалдаха талаар 1981 оной түсэб 300 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэхэ;

судна бүтээлгээр 1981 оной хоёр hарын түсэб КПСС-эй XXVI съездын нэгдэхэ үдэртэ—февралиин 23-да бэелүүлхэ;

ажалай бүтээсэ түсэбөөр хараалагдаханhаа 0,2 процентээр дээшэлүүлхэ, сэбэр олзо абаха түсэб 30 мянган түхэригөөр үлүүлхэ;

товарна продукциин өөрынь үнэ сэнгые гаргашын түхэриг бүхэндэ 20 мүнгөөр хямдаруулха;

продукциин шанарые хинан хүтэлхэ комплексно гурим үйлэдбэридөө нэбтэрүүлhэнэй ашаар бүтээгдэhэн продукциин 99,7 процентhээ бага бэшыень түрүүшын шалгалтаар тушаадаг болохо;

ажалые оньhожоруулгын хэмжээс 55 процентдэ хүргэхэ;

үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ түсэб дүүргэhэнэй, шэнэ техникэ, ажалдаа нэбтэрүүлhэнэй ашаар жэлэй 378,7 мянган түхэригэй (тэрэ тоодо уралан нарижуулгын дурадхалуудые хэрэглэhэнэй ашаар — 90 мянган түхэригэй) экономическа ашаг олзо олохо;

техническэ нормонуудые нарижуулан, үйлэдбэриин хүсэнүүдые болон алмалтын гурим сахиhанай ашаар 155 мянган киловатт-час электрын эльшэ хүсэ, 38 тонно условно түлишэ, 1400 гекалори дулаа, 30 тонно хара ба 0,15 тонно үнгэтэ металл, 04 тонно булад соргонуудые, 10 кубометр модо, 10 кубометр модоной хюрөөдэмэл зүйлнүүд болон 0,4 тонно шэрдэлгын материал алмаха;

капролоново шудхалгын участогые hэльбэн заhабарилга дүүргэжэ, капролон үйлэдбэрилгын технологическа процессые 1981 оной ноябриин 7 болотор ашаглаха;

шудхалгын участогай бүхы хүсэнүүдые ашаглалгада оруулха;

хүдэлмэришэдэй ажалhаа гаралгые 1980 онойхиhоо 2 процентээр бага болгохо;

56 залуу хүдэлмэришэдэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ;

80 квартиратай байрын гэр бодхолгодэ 250 мянган түхэригэй, гражданска оборонын барилгада 370 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ;

шефтээ абаhан Баргажанай райсней Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо 40 мянган түхэригэй туhаламжын хүдэлмэри хэхэ:

«Хүдэлмэришэдэй үүсхэлдэ инженернэ туhаламжа» гэhэн үряа доро инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй мүрысөө үргэлжэлүүлхэ. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй 75 процентынь зохёохы хүдэлмэриин хубиин түсэбоор ажалладаг болгохо,

Заводоо «Үндэр соёл болбосоролтой предприятие» гэhэн нэрэ зэргэдэ хүргэхын тулсо тэмсэлээ саашадань үргэлжэлүүлхэ.

Тус социалис уялгануудые заводой коллективэй дунда зүбшэн хэлсэгдэжэ, батаган абтаба.

НАЙДАМТАЙ ЭРШЭ АБАНА

Олон нэгэдэлнүүдэй, фабрика, заводуудай, барилгануудай, колхоз, совхозуудай, научна эмхи зургаануудай коллективүүд шэнэ жэлэй эхинhээ хойшо ажалдаа үндэр үрэ дүнгүүдые туйлана. Партиин, XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проект дотор тодорхойлогдоhон үргэн ехэ зорилгонуудые совет хүнүүд шиндхэнэ, экономикоёо хүгжэлтын аша үрэ ехэтэй замда гаргана, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлалтануудые нэбтэрүүлнэ, съездын урда тээхи вахтын үдэр бүхэндэ габшагайгаар ажаллана. Түрүү коллективүүдэй ажал хэрэгүүд тухай ТАСС-ай корреспондентнүүд нигэжэ мэдээсэнэ:

СаратовГЭСстройн коллектив съездын урда тээ абаhан социалис уялгануудаа эрхимээр дүүргэбэ — нигэжэ БелАЗуудта табигдаха мянган мориной хүсэтэй дизельнүүдые бүтээдэг Ф. Э. Дзержинскийн нэрэмжэтэ Балаковска машина бүтээлгын заводой шэнэ үйлэдбэриин комплексые гүрэнэй комиссиг сэгнэhэн байна.

Үйлэдбэриин хүдэлжэ байхатай хамта hэльбэн шэнэдхэлгэнүүдые хэхэ үедэ заводой барилгашад болон мэргэжэлтэд түхеэрэлгэнүүдые хабсаргаха хүдэлмэреэ болзорhоонь урид дүүргээ. Автомобилийн мотоорнуудай узелнууд болон детальнуудые бүтээн гаргалгаяа болзорhоонь урид бэелүүлбэ.

СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат С. Ковин түрүүтэй **автотранспортна хоёрдохи нэгэдэлэй жолоошод** «Челябинск-Главный» станцида ажалай түрүү арганууудые нэбтэрүүлгын үүсхэлшэд болоhон байна. Бригадна подрядай арга эндэ нэбтэрүүлэгдээ. Шэнэ гуримаар хүдэлэлгын булюу hайн байhанда бултадаа этигэбэ. Жэшээнь, хэрбээ урдандаа табяад автомобилийн сүүдхэдээ 450 тонно ашаа станциин товарна хашаа соohоо гаргадаг байгаа hаань, харин мүнөө hэлгэгдэдэг прицепүүдтэй дүрбэн машина зуу гаран тонно ашаа зөөнэ. Энэ участогта ехэ ашаа тээдэг 15 КамАЗ сүлөөлэгдөө.

Киевскэ областийн **«Бортничи» совхоз** гүрэндэ hу худалдаха дээшэлүүлэгдэhэн уялгаяа дүүргэбэ. Ажахын ажалшад табан жэлэй түсэ-ые болзорhоонь урид бэедүүлээ. Тиин тэдэ КПСС-эй XXVI съездын нэгдэтэр продукци худалдаха квартал-лайнгаа түсэб бэелүүлхые хараална.

Украйнын олон мянган малшад «Ехэ, эрхим шанартай продукци гаргаша багатайгаар үйлэдбэрилхэ!» гэhэн үрэае бодото дээрэнь бэелүүлжэ байна. Тэжээл гамтайгаар гаргашалга хадаа эдэнэй гол нүхэсэл болоно. Ажахшуудта hолоомон, силос болон бусад тэжээл термическэ, химическэ аргаар шанаржуулагдана. Республика дотор тэжээл бэлдэхэ 20 мянга гаран цех хүдэлнэ.

Океан далай соohоо олзоборилго хэдэг загаhашадай хүшэр хүндэ ажалые «Вертикаль» гэhэн электронно түхеэрэлгэ хүнгэн болгохо байна. hалхинай зүг шэгые, далайн долгиие хараада абажа, тэрэ суднын түхеэрэлгэнүүдэй эгээд таарамжатай hайн хүдэлмэрине хангадаг юм.

Энэ хадаа **В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Алас-Дурнын политехническэ институтай** эрдэмтэд болон студентнэрэй зохёоhон олон тоото шэнэ зүйлнүүдэй нэгэниинь болоно. Тэрэ «Океан» гэhэн тусхай зорилготой программаар бүтээгдэhэн байгаа. Тэдээнhээ гадна үшөө хэдэн албан зургаанууд энэ программые бэелүүлгэдэ хабаадалсана. Арбадахи табан жэлэй үедэ политехнигүүд научна олон шэнэ бүтээлнүүдые промышленна предприятинуудта дамжуулан үгэбэ. Далайн суднануудай корпусуудай удаан саг соо хэрэглэгдэхэ арга олгоhон лаагуудые, шэрэ будагуудые хэрэглэхэ технологи, мүн теплоходуудай уhан соо ябадаг хубие сэбэрлэлгые хинаха бишыхан телекамерануудые, далай соохи ажамидаралые шэнжэлхэ аппарадуудые, приборнуудые зохёоно. Алас-Дурна зүгэй эрдэмтэд үйлэдбэриин хүдэлмэришэдтэй хамта хүдэлхэдөө, 20 миллион түхэригэй арьбалта хэхэ арга олгоо.

КПСС-эй XXVI съездэ зорюулжа. **Чебоксарын бүд нэхэгшэдэй арадай театр** национальна уран зохёолшо П. Осиповой «Айдар» гэhэн түүхэтэ драма найруулан табиба. Чувашай ажалша таряашад тухай энэ зүжэг дотор хөөрэгдэнэ. Гол рольнуудые гүйсэдхэhэн бүд нэхэгшэ коммунис ажалай ударник Л. Чернова, шудхалаашан Н. Семенов, барилгашан А. Пыркин болон бусад артистнуудта халуунаар альгаа ташаhан байна. Таряашадай урда үгтэдэг тоосоонууд заншалта болонхой. Хүдөөгэй ажалшадта шефскэ туhа хүргэhэнэйнгөө түлөө коллектив ВЦСПС-эй Хүндэлэлэй грамотаар, дипломоор шагнагдаhан байна.

(ТАСС).

Урма зоригтойгоор

Ципиканай геолого-бэдэрэлгын партиин Уакидай участогай проходчигууд шэнэ, 1981 онине ажалдаа амжалтатайгаар угтаhан байна. Тэдэнэр нёдондо 460 метр штольни малтаха түсэбөө 35,8 метрээр үлүүлэн дүүргэhэн юм.

Үнгэрhэн жэлэй декабрь hарада Ю. А. Третьяковой хүтэлбэрилдэг 9 хүнhөө бүридэhэн проходчигуудай бригада 40 метр газар малтаха түсэбөө 125 процент дүүргэжэ шадаа. Тиихэдэ проходчигууд А. М. Тропников, В. Я. Кияев гэгшэд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа, даабарияа саг үргэлжэ үлүүлэн дүүргэдэгээрээ олондо мэдэжэ болонхой.

Уакидай участогай проходчигууд партиин XXVI съездын хүндэлэлдэ хөёр hарынгаа түсэб бэелүүлхэ гэhэн социалис уялга абаад, урма зоригтойгоор ажаллана.

В. НИНДАКОВ.

ТҮСЭБ ХОЛО ҮЛҮҮЛЭГДЭЭ

Арбадахи табан жэлдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишад оролдосотой hайнаар ажаллажа, hайн үрэ hүн түйлаба. Эндэхи hу hаанин фермэнүүдэй коллективүүд hу hааха, гүрэндэ худалдаха арбадахи табан жэлэй түсэб бүри август hарада дүүргээ юм. Тиигэжэ hухыдөө тоhоной заводто 69 100 центнер hүн тушаагдаhан байна.

Тэрэшэлэн тус колхозой hаалишад, мал адуулагшад үнгэрhэн жэлэй түсэб баhал болзорhоонь урид дүүргээ. Бүхыдөө 14300 центнер hүн тушаагдаа гэхэ гү, али түсэбhөө гадуур 205 центнер hүн тоhоной заводто эльгээгдээ.

Тиигэжэ табан жэлэй түсэбhөө гадуур 3962 центнер hүн гүрэндэ тушаагдаа. Энэ ехэ амжалтада Зүүн-Мүрэнэй hу hаалинин комплексын, Доодо-Тоёоной, Шулуутайн hу hаалинин фермэнүүдэй коллективүүд ехэхэн хубитаяа оруулаа.

В. ТУЛАЕВ, манай корр.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЭРМЭЛЗЭЛ

Ерэхэ жэлэй хабарай тариилга дээрэ хүдэлгэгдэхэ трактор, машинануудые хаhа саг соонь, эрхим шанартайгаар заhабарилха тушаа Хэжэнгын районой совхозуудтай, Госкомсельхозтехникийн «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абажа, республика доороо мүрысөө дэлгэрүүлхэ үүсхэл гаргаhан байна.

Газар тариалангаар ехэ, машина техникээрнье олон жэл соо аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 60 рэгсэлшүүд баhал хуу заhагдаhан, шэнэлэгдэhэн байна. Мастерскойн дэргэдэ оroohоной комбайнуудые заhабарилха шэнэ депо барижа ашаглалгада оруулаа, трактор, машинануудта түхэреэн жэлдэ техническэ харууhа хэжэ байха пункт бий болгоо. Тэрэнине даагшаар дуршэлтэй механизатор Г. Н. Зарубин томилогдонхой.

Техникээ заhабарилжа эхилхын урда тээ тусхай нехүүдые эмхидхэ юм. Жэшээнь, токарна, слесарна цехүүдhээ гадна, гагналгын, түлишын аппаратурын, мотоор заhабарилгын гэхэ мэтэ цехүүд эмхидхэгдээ hэн. Мастерскойн дэргэдэ заhабарилагшадай элеэлхэ столово, медпункт бий болгогдонхой. Эндэнь холын отделениинүүдhээ ирэhэн механизаторнуудай байха хамтын байра, хэрэгтэй бүхы түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаhан hуурсалай кабинет бий. Тэрэнhээ гадна, совхозой МТМ-эйн бүхы хүдэлмэридэгшэдэй бэелүүлхэ түсэб, абаhан социалис уялгануудынь гоёор шэмэглэгдээд, али газарта хадагданхай харагдана.

Хэжэнгын совхозой заhабарилгын мастерскойдо мүнөө үедэ 40 шахуу хүн хүдэлнэ. Тэдэнь цех, бригада боложо хубааранхай.

Дуршэлтэй механизаторнууд М. И. Антонов, В. С. Жерлов гэгшэд газар элдүүрилхэ болон үрэhэ тариха техникэ заhабарилдаг бригадануудые хүтэлбэрилнэ. Тэдэ бригадануудта хүдэлдэг залуу хубууд В. Пушкарев, Н. Низовцев, Ю. Куприянов, С. Гладких, Ц. Ямпилов гэгшэд сеялкэнүүдые түргэнөөр, hайн шанартайгаар заhабарилна. Эдэ механизаторнуудай олонхинь нёдондо СПТУ дүүргэhэн хубууд юм. Бригадынхид бүхыдөө арбаад плуг, 9 сеялкэ, 7 культиватор заhабарилжа бэлэн болгоо.

Таряа хүрэлгын комбайнуудые заhабарилдаг депоо механизатор, коммунист И. П. Дамбаев залуу хубуун Д. Цыбановтай хүдэлхэдөө үндэр бүтээсэ түйлана.

Мүнөө тэдэнэр газарай хүрьhэ элдүүрилхэ бүхы техникэ эзэмсэгүүдые КПСС-эй XXVI съездын нэгдэхэ үдэр болотор бэлэн болгохо зорилготой ажаллажа байнхай.

Д. САМБУЕВ, манай штатнабэшэ корр.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР К. И. АРСЕНЬЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын ой модоной промышленностьда олон жэл соо аша үрэтэйгөөр хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 60 чаhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Баргажанай лесхозой директор нүхэр Арсеньев Константин Ивановичые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь И. ЧЕРНЯКОВ.

1981 оной январиин 5. Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

НЭРЭДЭЭ ХҮРЭХӨӨР ХҮДЭЛХЭ

hүүлэй жэлнүүдтэ тус ажахы үйлэдбэриингөө бүхы hалбаринуудта муу бэшэ үрэ дүн туйлажа, планталаа мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаряа ходо дүүргэдэг, район доторсо мүрысөөндэ түрүү эзэргэдэ ябадаг болонхой.

Жэшээнь, үнгэрhэн 1980 ондошье Ноёхоной XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз Сэлэнгынгээ районсоо гансаараа гүрэндэ мяха, hу, нооhо худалдаха табан жэлэй түсэб дүүргэhэн байна. Ямар аргаар иимэ амжалта туйлагдаа, саашадаа ямар зорилгоуудтай партиингаа XXVI съездые уттахаяа, шэнэ табан жэлдэ юу хэхэ, ажахыгаа яажа хүгжөөхэ гэhэн байнабта гэhэн асуудалнуудтайгаар правленийн түрүүлэгшэ А. А. Никитиндэ манай корреспондент хандаа. Тэрэнэй үгэhэн харюу доро толилогдобо.

Харюу: Арбадахи табан жэлэй эхиндэ КПСС-эй обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абажа, манай колхозой саашанхи хүгжэлтые үлам түргэдхэхэ хэмжээнүүдые хараалаа бэлэй. Эдэ жэлнүүдтэ ажахын экономико нилээд бэхижэhэн, машина, техникээр эзбэгжэhэн, хүсэ ехэтэй болоhон, үйлэдбэримнайшье ургаhан байна. Тусхайлбал, юhэдэхи табан жэлэйхиhээ 23 процентээр ехэ мяхан, 12 процентээр ехэ hүн, 14 процентээр ехэ нооhон гүрэндэ худалдагдаа. Бүхыдөө абтаhан продукциин хэмжээн урда табан жэлэйхиhээ 420 мянган түхэригөөр ехэ болоо. Ажалай бүтээсэ хэзээ хэзээнэйхиhээ ехээр — 20 процентээр дээшэлээ гэжэ тэмдэглэхээр. Табан жэлэй туршада колхозой үйлэдбэрине хүгжөөлгэдэ 5 миллион гаран түхэриг ашаглагдаа. Энэ болзорто малшадай hууха гэрнүүд, малай олон байранууд бариглаа, хуушаниинь hэльбэгдээ. Мүн лэ эдэ жэлнүүдтэ хүүгэдэй сад-ясли, ажалшадай хэрэглэмжэ хангаха комбинадай байшан, hурагшадай амарха, ажаллаха үйлэдбэриин түсхай лагерь, столово, пекарни, колхозой правленийн конторо, сомоной Советэй байшан гэхэ мэтэ ашаглалгада үгтэhэн байна. 56 шэнэ гэртэ колхознигууд түбхинөө.

Тобшолон хэлэхэдэ, үнгэрэгшэ арбадахи табан жэлдэ табигдаhан материально-техническэ үндэhэ hуури дээрэ манай ажахы саашадаа улам түргэнөөр бэхижэхэ hайн арга боломжотой болонхой. Түрэл партиингаа съездын нэрэмжэтэ ажахы хадаа муугаар хүдэлхэ эрхэгүйбди.

Асуудал: Ананий Александрович, эдэ бүхы амжалта, hайн үрэ дүнгүүд минл зүндөө бэлэхэнэр туйлагдаагүй ааб даа?

Харюу: Ажалда хүнгэн амжалта, туйлалта гэжэ байдаг болоhоной ашаар hүнэйнгөө өөрынь үнэ сэнгые яhала хямдаруулhан байна. Колхозой гол hалбаринуудые тус тустань таараха шэглэлээрнь мэргэжүүлhэнэй ашаар бүхы шатын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй үүргэ, харюусалга дээшэлжэ, тэдэнэр ажалаа тоо тодорхойгоор түсэблэн ябуулдаг, экономическа талаар hайн аша үрэ туйлажа гэжэ ороддодог болонхой. Гэбэшье амжалтын гол хүсэн халаа ажалай түрүүшүүл ааб даа. Тэдэнэй заримые нэрлэбэл: хонишод Д. Будаева, Ж. Санжиев, hалиргаа муу бэшэбди. Үнэндөө гол горходоор, нуур булагуудаар элбэг гэшэбди. Зүгөөр газарай үрэжэл hайжаруулха хүдэлмэрине мүнөөнэй эрилтын ёhоор ябуулжа шаданагүйбди.

Тиимэhээ газар hайжаруулха, үргаса дээшэлүүлхэ хүдэлмэридэ энэ табан жэлдэ эгээл ехэ анхарал хандуулха зорилготойбди. Хүдөө ажахын элдэб машина, техникэ олон болохо ааб даа. 1981 ондо К-700 түхэлэй тракторнуудта техническэ харууhа хэхэ, заhабарилха тусхай депо барижа эхилхэмнай. Мүн 2 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ хадагалха склад бариг-даха. Газарай хүрьhэ урбуулангуй элдүүрилхэ техникээр гүйсэд хангаха хэмжээнүүдые эгээл шухалада тоолоод, имагтал энэ асуудал шиндхэхэ зорилготойгоор газар тариалангаа зүбөөр эрхилхэ, үргаса эрид дээшэлүүлхэ, элбэг ехэ, эрхим шанартай тэжээл бэлэдхэдэг болохо ёhотойбди.

Энэ hалбаринин ажалай эмхидхэлые нарижуулан hайжаруулха талаар хэмжээнүүд абтажа эхилэнхэй. Тариан ажалые хөёр цех болгожо мэргэжэлүүлээбди. Жэшээнь, нэгэдэхи цехнай нютагай эрхэ байдалда таарамжатай сортын тарианай үрэhэ, тиихэдэ гүрэндэ худалдагдаха ороohо үргүулжа абаха юм. Эрхим шанартай дагуй. Колхозой үйлэдбэриин эмхидхэлые нарижуулан hайжаруулха, ажалда түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэридэ шэнэ технологи хэрэглэхэ хэмжээнүүд бэелүүлэгдээ. 1977 оной эхиннhээ ажахыгаа цехэй гуримаар хүтэлбэрилдэг боложо, бригада, фермэнүүдэй хоорондохь ажалай харилсаа, тоосоо, тоо бүридхэлые чековэ гуримда оруулаабди. Ороной түрүү ажахынуудта туршагдаhан ажалай эмхидхэлэй энэ гурим худэлмэриин бүтээсэ дээшэлүүлхэhээ гадна, хүн бүхэнэй журам hайжаруулhан байна. Тодорхой участок даажа абахадаа, хүн бүхэн ямар гаргашатайгаар, хэды шэнээн продукци абахабшь, ямар аргаар элдэб гаргашые хороохоб, юу алмахаб, үшөө ехэ продукци үйлэдбэрилхэ ямар арга боломжо бинб гэжэ өөрсо бодомжолон хүдэлдэг, бүхы юумэндээ наринаар хандадаг болоо ха юм. Гаргашын лимидые наринаар сахижа, тэжээл, тоhо, түлишэ, мүнгэ зөөри алмажа шадаhан колхознигууд түлбэри ехээр абадаг болоходоо урмашажа, хамтын зөөридэ эзэн ёhоор хандажа hурана.

Тусхайлбал, хонишодой олонхи бригаданууд hүүлэй үнгэрhэн хөёр жэлдэ мүнгэ зөөри горитой алмажа шадаа. Харин hаалишад мүнлэ эзэн ёhоор ажалдаа хандашад Т. Закирова, Л. Дылыкова, З. Гылыкова болон бусадай эрхим ажалые сэдьхэлээ хаhан тэмдэглэмээр.

Асуудал: Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ямар хараа түсэбтэй байнабта?

Харюу: Мал ажалай гүүрта, фермэнүүд цехэй гуримда оруулагдажа эхилээ. Энээнээ бүри hайнаар эмхидхэхэбди. Шэнэ байранууд барригдахагүй, хонидой, үнеэдэй тоо толгой ехэшье олошоруулагдахагүй. Зүгөөр, тэдэнэй ашаг шэмые дээшэлүүлхын, ехэ продукци бага гаргашатайгаар абахын тула нэн түрүүн малай үүлтэр hайжаруулха хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулхабди. Адууhа малаа үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангаха хэмжээнүүдые эгээл шухалада тоолоод, имагтал энэ асуудал шиндхэхэ зорилготойгоор газар тариалангаа зүбөөр эрхилхэ, үргаса эрид дээшэлүүлхэ, элбэг ехэ, эрхим шанартай тэжээл бэлэдхэдэг болохо ёhотойбди.

Энэ hалбаринин ажалай эмхидхэлые нарижуулан hайжаруулха талаар хэмжээнүүд абтажа эхилэнхэй. Тариан ажалые хөёр цех болгожо мэргэжэлүүлээбди. Жэшээнь, нэгэдэхи цехнай нютагай эрхэ байдалда таарамжатай сортын тарианай үрэhэ, тиихэдэ гүрэндэ худалдагдаха ороohо үргүулжа абаха юм. Эрхим шанартай үрэhэ абажа байхын тула тусхай hайн газар тэдэндэ үгтөө. Сэбэр паар дээрэhээл найдамтай ургасын абтадаг hэн туладань энэ цехтэ паар бэлдэхэ хэрэг даалгагданхай. Хөёрдохи цехнай адууhа малые үбhэ тэжээлээр хангаха тон харюусалгатай зорилго бэелүүлхэ юм. Үбhэ ногоо hайнаар ургуулжа абахые, сенаж, силос ехээр дарахын тула тэжээлэй ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ холын хараатай хүдэлмэри ябуулагдаха болоно. Сэхыень хэлэхэдэ, hүүлэй жэлнүүдтэ манай луговодууд hанаhанда хүрэмэ ургаса абанагүй. Сабшаланхүрэтэр дүүргэгдээгүй байха юм. Эндэ үшөө 300 гектар газар удаадахи табан жэлдэ hайжаруулагдахаар түсэблэгдэнхэй. Уялга, түсэбтөө нимэ харюусалгагүйгөөр хандаhан «Бурводстрой» трестын Гусиноозёрскын ПМК-гай хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүтэлбэрилэгшэд хэзээ манай амин шухала захилые бэелүүлхэ юм гээд, хүлеэжэл байнабди. Сэлэнгэ, Сүхэ, Хёлго мүрэнүүдэй хоорондо оршоhон уhаар хэзээдэ дутадаг гүй манай ажахыда имагтал газарай үрэжэл hайжаруулха, уhалха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха зэргэтэй. Энээнhээ hайн үрэшье гараха гээд hанагдана.

Тиихэдэ малай тэжээлые зүбөөр буйлуулан шанаржуулха асуудал тон шухала. Шэмэтэй бодосуудаар албэг, гранул болгогдоhон тэжээл буйлуулха бүтээсэ ехэтэй цех эндэмнай баригдаhан юм. Тэрэнээ hайнаар ашаглажа, заатагүй буйлуулагдаhан, шанартай тэжээл малдаа үгэхэ гурим үргэнөөр нэбтэрүүлхэ зорилготойбди.

Асуудал: Партиин XXVI съездэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проект соо харалагдаhан асарн ехэ хэмжээнүүд танай ажахыда ямар нүлөөтэй байхаб?

Харюу: Хүн зоной баян дэлгэр, түбхинэмэ hайнаар ажаhууха хэрэгтэ бүхы юумэн зорюулагдана гээшэ. Тиимэhээ бидэшье hуудал байдалаа hайжаруулха, тосхон hуурнаа бүри болбосон гоё болгохо ёhотойбди. Социальна, соёл-гэгээрэлэй барилгада онсо анхаралаа хандуулхабди. Колхозой түб Зургаан-Дэбэдэ шулуугаар баригдаhан үужам ехэ, гоё hайхан соёлой байшан спортивна комплекстойгоор баригдаха юм. Үхибүүдые hургаха ба хүмүүжүүлхэ талаар бүхы хэрэгтэй түхеэрэлгэтэй, мүнөө үеын эрилтэдэ харюусахаар hургуули-комплекс бариха hанаатайбди. Таарамжатай зохид, дулаан, уужам hаруул гэрнүүдые үшөө олоор барихабди. Тиихэдээ залуушуулай hуудал байдалай эрилтэнүүдтэ харюусаха гэжэ оролдохо ёhотойбди. Имагтал мүнөөнэй хүбүүд, басагад үглөөдэрэй манай найдамтай халаан, гол хүсэмнай болохо, Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлые манай ажахынхид ехэ найдамтайгаар, урма зоригтойгоор угтажа, хүсэн дээрээ хүсэ нэмэн хүдэлжэ байна.

ПАРТИИН ХАРАА ТҮСЭБ-БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

КПСС-эй ЦК-гай проект зүбшөн хэлсэнэбди

НЮТАГАЙНГАА БЭРХЭШЭЭЛЫЕ НАЙДАМТАЙГААР ДАБАХА

Би гэр бүлөөрөө арбан долоодохи жэлээ һүрэг мал харуу́һалжа байнаб. Энэ хугасаада хүндэ хүшэр бэрхэшээлнүүдтэй ушархадаа мэгдэхэшье, эрхим амжалта туйлахадаа урмашахашье уе нилээд тохёолдоо. Мал харуу́һалжа таргалуулха талаар яала дүй дүршэлтэйшье болонхойб. Тингэбэшье хадалиг, шэмэрүүн ушарилтай Ахын райондо һүрэг мал олоор үсхэбэрилжэ, ашаг шэмысень эрид дээшэлүүлхэ гээшэ бэлэн бэшэ байдаг. Тиимэһээ бидэ малшад гол һалбарияа яагаад хүгжөөхэ тушаа хододоо бодомжолжо, ухаандаа гүйлгэжэ, онол аргыень бэдэржэ байдаг гээшэбди.

Түрэл партиимнай XXVI съезд дээрэ харагдаха «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тухай КПСС-эй ЦК-гай проектын «Буряад үнэн» газетэдэ толилогдоходо уншажа һонирхообди. Тэрээн дотор манай ороной арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ ба совст хүнүүдэй һуудал байдалые һайжаруулха талаар үргэн ехэ хараа шэглэлнүүд тодорон элирүүлэгдэнхэй байгаа. Намда энэ проектын табадахи бүлэг соо бэшэгдэһэн мүрнүүд эгээл дүтэрхы шэнги байгаа юм. Агропромышленна комплексын хүгжэлтэ дотор мал үсхэбэрилгые саашадаа эрид һайжаруулжа, ашаг шэмыень заабол дээшэлүүлхын тула нэн түрүүлэн тэжээл ехээр нөөсэлхэ хэрэгтэй гэжэ тодорхойлогдонхой. Энэнь тон зүб. Манайшье райондо арга боломжонууд бии байжа магадгүй гэжэ һанадагбди.

Мүнөө Дээдэ-Жаханаа гэжэ газарта гэр бүлэтэеэ 150 һарлаг даажа абаад, харуу́һалжа байнаб. Энэ һүрэгэй 110-ниинь үнеэд юм. Бусадынь эхэтэеэ хамта түлжүүлэгдэһэн буруунуудынь гээшэ. Һаяар эдэ буруунуудаа эхэһээнь һалгаажа, үүсэлэгдэхэ малай гүүртэдэ тушаахамнай. Һүрэг соохи буруунууд булта тобир тарган. Тусбухэниинь 100—120 килограмм шэгнүүртэй байха бэзэ гэжэ һананаб. Ороло-һоной ашаар лэ нимэ болгоо гээшэбди.

Юрэдөө, ажал тухайгаа богонихоноор хөөрэбэл нимэ. Эгээл түрүүн һарлаг үнеэдээ шадаал һаа, бултыень ороондо оруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулнабди. Энэ талаар малшан хүн үнеэдэй тоотой болоһониие ветеринар гү, али зоотехнигһээ дутуугүй мэдээд байха ёһотой. Һарлаг үнеэдээ тон нарин нягтаар хаража тугалуулнаб. Удаань абаһан түл бүхэнөө нэгэшье толгойень гээлтэ хоролтодо оруулхагүй гэжэ шадал соогоо оролдохош. Малайнгаа байрые саг соонь һайнаар дулаалха, сэбэр байлгаха, хуурай хохир дэбдижэ, нарай тугал болон үнеэдээ, илангаяа үлбэр һула бэетэйнуудыень һайнаар эдеэлүүлхэ гээшэ тон шухала. Бэлшээридэ гараһан малаа амяарайнь орхихогүйш, эдеэлсээр эльбэг бэлшээридэ адуулнабди. Һарлаг гээшэмнай дошхон мал. Шоно, нохойһоо үргөөд гүйбэл, гэмэлтэхэдээшье болохо. Илангаяа саһа уһаар ехэ үбэлэй сагта шэмхэлхэ хагда бэдэржэ, үндэр хадын энгэртэ гарашагаг.

Мал ажалаа эршэтэйгээр хүгжөөхэ хэрэгтэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ гээшэ гол шухала зорилго гэжэ хэлэхэ байнаб. Юуб гэхэдэ, тураһан малда тоһошье шудха туһа болодогүй ха юм. Тиимэһээ үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэхэ гээшэ бидэнэй түрүүшын зорилго зандаа. Илангаяа һарлаг мал үлэ хоолоо алдабал, үргэн доронь «алташье» табижа үгөө һааш, амандаа хэдэггүй, үхэжэ һаладаг. Тиимэһээ тэрэниие үбһэ хагдаар дутаангүй, амыень хүдэлгэжэл байха хэрэгтэй.

Нёдондо манай Ахада үни заяанда унаагүй ехэ саһан ороод, удаань дулаарһан аад, баһа гэнтэ хүйтэрхэдэнь, бэлшээринь хагдан хаа хаанагүй саһа мүльһөөр хушагдашоо һэн. Бэлэдхэгдэһэн тэжээлээр бага байһан дээрэнээ үбэл, хабарай үедэ малнай тэжээлээр дуталдажа, олоор гарзалһан байна. Саһанай ехээр ородоггүй жэлнүүдтэ малаа хэярын хагданда бэлшээжэрхёод, ямаршьегүй үбэлжэжэ гарадаг байһан манай малшад нимэ зүдэрүү бэрхэшээлэй болоходо, тэжээл гээшэ алтанһаа үнэтэй юм байна гэжэ булта ойлгоһон байна.

Мүнөө минии харуу́һалжа байһан малда ороодоол 132 центнер үбһэ тэжээл үгтэнхэй. Толгой бүхэндэнь хубаахадамни, үбэлжэлгын наймаһөһэн һарын туршада үхэр бүхэндэ 70-аад килограмм үбһэн, зелёнко хүртэнэ. Үдэртэ бухы малдаа хахадшье центнер болохогүй үбһэ үгэнэб. Энэ бухы тэжээлээ бүхэли үбэлжэлгын туршада хүртөөхын тула һара, үдэр бүхэндэ хубаарилаад, тэрээнээ тон нарин нягтаар гамтайгаар гаргашалнаб. Жэшээлхэдэ, декабрь һарада 13,2 центнер үбһэ тэжээл малдаа эдюулээб. Март һараһаа үнеэднай тугаллажа эхилхэ. Нарай малда үбһэ эдюулээгүй һаа, яагаад тэнжээхэбибди, абтаһан тугалнуудаа яажа түлжүүлхэбибди?

Энэ жэлдэ Жаханаа голоор саһан бага. Һүрэг һарлагуудынай бэлшээриин хагданда яһала садажа бусана. Манай хүршэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой бухы бэлшээри октябрь һарын эхиннээ гүнзэгы саһанда хушагдаа. Тиимэһээ зарим гүүртэнүүдээ манай ниишэ асараа гээшэ. Бэлшээриеэ харамнажа байнгүй, хүршэнэртөө туһалха ёһотойбди. Үбэлэй үдэрнүүд үшөө олон даа. Мүнөө сагай уларил бараг. Нигэжэ байтарнай гэнтэ ехэ саһан орог даа. Хайшаа ошохо болонобибди? Нёдондо али эзргээр зобоо гээшэбибди. Энэл шалтагаанаар би ороодоол 40 тугал абааб. Урдань үнеэн бүриһөө тугал түлжүүлдэг һэмби. Малаа гарзалуулхашье ушар тохёолдоо.

Гол шэглэлнүүдэй табадахи бүлэг дотор тэжээл үйлэдбэрилгые үндэнөөрнь һайжаруулха тухай ехэл зүб хэлэгдэнэ. Малай тэжээлэй үндэһ һуурине бэхижүүлхэ гээшэ түрүүшын шухала зорилго байгаа, мүноошье байһанинь ехэл һайшаалтай байна. Ажахынуудай өөһэдыгөө тэжээлээр хангагдадаг болохо хэрэгэй тон шухала байһаниинь ехэ зүб. Мүнөө республикын бусад районуудай ажахынууд ондоо тээшэ ошожо, бүдүүн тэжээл асарна гэжэ дуулагшаб. Теэд энээндэ хэды ехэ гаргаша гарана гээшэб. Манай Ахада бүдүүн тэжээл ондоо тээһээ абаашаха гээшэ бүришье бэрхэтэй.

Район дотор бии байһан малаа хүсэд хүрэхэ тэжээлээр хангахын тула шэнэ газар үргэнөөр ашаглаха гэжэ һананаб. Манда ашаглагдамаар уһа намагтайшье, шулуу шохойтойшье газар яһала бии юм. Теэд энээниие техникэгүйгөөр ашаглажа шадахагүйбди. Ушар нимэһээ энэ проект дотор нигэжэ нэмэхэ хэрэгтэй гэхэ гү, али **шулуутай ба намагтай хадалиг газар ашаглажа, тэжээлэй ургамалнуудые элбэг ехээр тарихын тула хүсэ ехэтэ машина болон оньһон техникэ элбэгээр бүтээн гаргаха тухай дурадханаб.** Ушарынь хадаа орон доторнай манай райондол адли хадалиг уларилтай газар, нютагууд захаһаа олон ха юм.

Т. ГАБАНОВ,
Ахын районой «Коммунизм» колхозой үхэршэн, партиин гэшүүн, республикын габьята малшан.

Сагаан мүнгөөр сардамал шобхо мундаргануудаа үлхэн холболдуулһан Баргажан уула Байгал далайһаа эхилэн, зүүн хойшоо жэгтэй гоёор ээлэтатана. Үглөөнэй наранай үнжэгэн элшэдэ аяшархаһандал, эдэ сахюур шулуун орьёлнууд нюдэ һаргаан ялалзана. Хормойгоорнь хотирон уруудадаг Баргажан мүрэн мүльһэн хуяггаа баригдажа, хубхэгэр саһан хүнжэл дороо дуурана. Харин эндэхи халуун аршаан булагууд лэ хүйтэн үбэлдэ даагдангүй, домто тунгалаг уһаяа сэсэргэн манатана.

Байгаалиингаа иимэ үзэсхэлэн һайханаар балшар багаһаа жэгнэгдэн ябаһан хүнүүд үглөөнэй улаан нарые хүл дээрэ угтадаг гуримтай. Хэрбээ энэ үедэ хэбтэридээ дайралдабал, наһан соогоо өөдэлхэгүйш гэһэн үбгэд, хүгшэдэй үгэ захяа байха.

Энээниие Владимир Цыдыпович Баторов мартадаггүй, бухы наһан соогоо сахижа ябадаг. Дүшэн долоодохи наһаяа гэшхэжэ ороһон түхэреэн сагаан шарайтай, хүрдан түргэн алхасатай, хурса һонор харасатай энэ хүнэй намтар үүринэрэйхинээ тиимэ ехэ илгаатай бэшэ.

Долоотойхондонь Эсэгэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайн эхилжэ, урдаа хараха абань сэрэгтэ мордоо бэлэй. Борьбо дээрээ бордойхоһоо хойшо гэртэхи газаахяа хэжэ башарһан, хүйтэн, халуунда шэрээгдэнэн хүбүүн һүргууляа орхижо, ажал хэжэ, амяа тэжээхэ баатай болоһон. Һүргуулида һуража ябахын үетэн нүхэд дундаа дуушан, хүгжэмшэ гэжэ магтуулдаг, уран һайханай хүдэлмэридэ тэрэ эдэбхитэйгээр хабаададаг байһан юм. Тиимэл хадаа арбан зургаатайхан ябахадаа, нютагайнгаа хүдөөгэй клубые даагшаар хүдэлжэ захалһан. Уданшьегүй Хяагтын соёл-гэгээрэлэй училищида орожо, тэрэниие амжалтатайгаар дүүргээд, һанаһандаа хүрэжэ, оюун бэлигэйнгээ ошо сасаруулаа бэлэй.

Дэрээнэй, Баян-Голой соёлой байшангай директорээр хүдэлжэ байхадаа, одоол эмхидхэхы шадабаритай, ажалдаа абьяастай, бэлигтэй бэрхэ соёлшон байһанаа харуулаа. Тэрэнэй ударидалга доро һалбарһан Баян-Голой соёлой байшан Бүхэсоюзна харалгада шалгаржа, нэгэдэхи зэргын дипломдо хүртэһэн, «РСФСР-эй соёлой эрхим байшан» гэжэ алдаршаһан юм. Арбаад жэлдэ хүтэлбэрилһэн Дэрээнэйнь зүжэг табидаг коллектив арадай театрай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн жэшээтэй. Өөртэнь «Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ олгогдоо һэн. Энэл үедэ эдэбхитэй соёлшон КПСС-эй гэшүүндэ абтаһан байна.

Хожомоо Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой (Баргажан) парткомой секретаряар, Дэрээнэй совхозой отделениие эрхилэгшээр, Уланхаанай сомоной Советдэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр хүдэлжэ байхадаа, хүдөөгэй ажалшадай соёлой эрилтэнүүдые хангаха, соёлой байшангай, арадай театрай ажал ябуулгые улам хүгжөөхэ гэжэ оролдожо ябаа. Тэрэнэй ашаар Дэрээнэй арадай театр республиканска болон зональна харалгада оло дахин эрхимлэһэн, хүндэтэ дипломдо, 5000 түхэригэй шанда хүртэһэн алдартай. Энэ театрта жараад оюун бэлигтэн-актернууд хабаадажа байгаа. Ажалаа иимэ урагшатайгаар ябуулжа, нэгэ доро арадай театрай режиссер байха зуураа, һүбэлгэн, эсэхэ сусахые мэдэхэгүй Владимир Баторов Зүүн Сибириин соёлой институт заочноор дүүргэжэ гараа.

Арбадахи табан жэлэй эхиндэ Дэрээнэй совхозой отделениин һуури дээрэ Уланхаанай совхоз шэнээр эмхидхэгдэхэ болобо. Хэниие директорээр томилхоб гэһэн хөөрэлдөөнэй гарахада, Владимир Цыдыпович Баторов гэһэн дурадхал бүгэдэндэ һайшаагдаа бэлэй. Нютаг зоноо танихаа, түрэл дайдаяа һайса мэдэхэ, эмхидхэхы шадабаритай, түбшэн даруу зантай, сэбэр сэхэ ябадалтай коммунист гэжэ сэгнэгдэһэн юм. Районой хүтэлбэрилэгшэдэй, нютаг зоной этигэл найдабариие тэрэ харюулжа шадаа.

Хүшэгөөрэй халуун аршаанаараа суурхадаг энэ нютаг мүнөө ажал хэрэгэрээ алдаршажа захалаа. Уланхаанай совхоз гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха табан жэлэйнгээ түсэб үлүүлэн дүүргээ, үбһэ, тэжээл ехээр бэлэдхээ, өөһэдынгөө хүсөөр ехэ барилга хэжэ гэһэн хөөрэлдөөн, газетэнүүдэй бэшэгүүд гансахан Хурамхаанай район доторoо дуулдадаг бэшэ, харин бухы республика, Совет орон соогуур мэдээсэгдэдэг болонхой.

Тээсгэн энэ совхозоор ябажа, ажалша зонтойнь, хүтэлбэрилэгшэдтэйнь уулзажа, хэжэ, бүтээжэ байһан юумыень хаража, урмашажа ерээ һэм. Табан жэлэй урда тээ энээгүүр ябаһан хүн мүнөө Уланхаан һууринда боложо байһан хубилалтануудые эгээн лэ зүбөөр сэгнэхэ гэжэ һанагдана.

Ямар тиимэ хубилалтанууд болоо гээшэб? Эгээн түрүүн, һүүлэй жэлнүүдтэ баригдаһан шэнэ гэрнүүд, үйлэдбэриин барилганууд обёорогдоно. Совхозой түб һууринда дунда һургуули нээгдэжэ, үргэн сонхотой, халуун үһаар дулаасуулагдадаг томо байшанда нёдондо түбхинэбэ. Механизаторнуудай хамтын байра, хүүгэдэй саад, һургуулиин үхибүүдэй байха интернат, магазинууд, столово, айлшадай бууха гэр, радиоузел, телефоной станци, автогараж, гурбан котельнэ гэхэ мэтэ барилганууд ашаглалгада оруулагданхай. Гадна энэ үедэ жэлдээ хорёод айл шэнэ гэртэ толложо байгаа. Түб һууринда, мүн малшадай олоороо үбэлжэдэг газарта арбаад бани баригдаа. Үмхэйн аршаанда амаралтын байшан бутээгдээ. Мүн малшадай байдаг Хүшэгөөр, Самахай, Намаа һууринуудта клуб, Эхитэдэ культбаза хүдэлдэг болонхой. Район соогоо түрүүлэн, ретранслятор, тодохожо, хүнүүд телевизор хаража захалаа, хүүгэдэй хүгжэмэй һургуули нээгдээ һэн. Гэхэтэй хамта малай хэдэн байранууд шэнэлэгдээ.

— Эдэ бухы барилгануудые гол түлэб өөһэдынгөө хүсөөр хэжэ гараабди, — гэжэ Владимир Цыдыпович хөөрэнэ.— Үбэлдөө барилгын модо ехээр бэлдээд, пилорамануудаа хүдэлгэжэ, барилга хэжэ ерогшобди. Барилгашаднай бригадна подрядай гуримаар ажалладаг, договороор хараалагдаһан болзортоо барилгаяа дүүргэдэг заншалтай.

Теэд өөһэдынгөө хүсөөр иимэ ехэ барилга хэхэ гээшэмнай бэлэн хэрэг бэшэ гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Совхозой директор одоол арга хургаяа бэдэрхэ, районой, республикын хүтэлбэрилхы зургааануудай бөтөһо яһала элезжэ, мүнгэ, хэрэгсэлнүүдые олохо ушартай болоо ааб даа.

Социально-соёлой эды ехэ барилгануудые хэһэнэй ашаар лэ нютагайнгаа залуушуулые совхоздоо һуурижуулха, урдань түрэл нютагаа орхижо ошоһон мэргэжэлтэдые бусаха арга болоо бшуу. Энэмнай үйлэдбэреэ хүгжөөхэ гол арга хүсэн болоно ха юм.

Совхозой директор хүдөө ажахын талаар тусхай эрдэмтэй бэшэшье һаа, хара багаһаа хойшо малшад, таряашадай дунда ябаһан хадаа хүдэлмэриин хэмжээе, тоосоое ухаан соогоо буйлуулха шадабаритай, хүдөө ажахын шэнэ номуудые, журнал болон газетэнүүдые уншажа, мэргэжэлтэдээрээ, эдэбхитэдээрээ зүбшэжэ, ажэл хэрэгээ урагшатайгаар ябуулдаг байна.

— Манайшни директор унтаха хэбтэхэгүй, нэгэ юумэ һанаашалаал һаа, захадань гаража һаладаг хүн, — гэжэ худэлмэришэдынь хэлсэдэг, мэдэхэшье болонхой.

Директорэй үшөө нэгэ һайн талань юуб гэхэдэ, тэрэ бүгэдэндэ жэшээ харуулжа, хүн зоноо дахуулан ябадаг. Хамтын зөөридэ һаланаар хандадаг, хара һабараа хүргэдэг, архи тамхи намнадаг зондо үнэн сэдьхэлһээ дураа гутадаг, тэдэндэ шанга эрилтэ табидаг.

— Тиигэбэшье хүндэ муу һанажа ябадаггүй, сагаан сэдьхэлтэй, буруу ябадалаа заһаһан хүндэ дуратай, хүнэй хэрэг бүтээхые хүсэжэ ябадаг хүтэлбэрилэгшэ гээшэ, — гэжэ нютагайнь зон тэрэниие сэгнэдэг, хэлэһэн үгыень дуулладаг юм.

Хүтэлбэрилэгшын иимэ шэнжэ шанарынь совхозой үйлэдбэри дээрэ элеэр харагдана. Һүүлэй жэлнүүдтэ энэ совхозой гол баялиг болохо сабшалангай ургаса эрид дээшэлүүлэгдээ. Эндэ ажалша бэрхэ хүнүүд табигдажа, газараа уһалха бүлүүр станцинууд олошоруулагдажа, минеральна үтэгжүүлгэнүүд болон наг шэбхэ ехээр хэрэглэгдэжэ, үнгэрһэн жэлдэ совхозоороо 30 мянга гаран центнер үбһэ бэлэдхэжэ абаа. Совхозой эрхим луговод Д. И. Ухинов гектарай дүшэ гаран центнер үбһэ хуряагаа.

— Директорэймнай аба угаа бэрхэ луговод ябаһан юм, — гэжэ үбгэжөөлнүүд хэлсэдэг. — Энэшни хара багаһаа хойшо эсэгээ дахажа, нилээд эрдэмдэ һураһан байха.

Тэрэшье зүб. Теэд мүнөө хуушанайхяараа һанаагаа амарха саг бэшэ. Нёдондо эдэнэр рапс ногоо түрүүшынхээ тарижа, гектарай 130 гаран центнер ногоо хуряяжа шадаа. Эндэ тэжээл үйлэдбэрилхэ тусхай отряд сабшалан дээрэ ажаллажа, сенаж, силос ехээр даража абаа.

— Шэнэ, түрүү юумэндэ дуратай, ажалдаа абьяастай, хүн зоноороо үгөөэ ойлголсодог бэрхэ эмхидхэгшэ, хүтэлбэрилэгшэ, хүмүүжүүлэгшэ, — гэжэ партиин Хурамхаанай райкомдо хэлсэжэ байгаа һэн.

Б. ГЫЛЫКОВ.

ОБЛАСТНОЙ ПАРТИИНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАТ

СОВХОЗОЙ ДИРЕКТОР, СОЁЛОЙ ХҮГЖЭЛТЭ...

ХОДОДОО ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

Зам заһагша. Түмэр харгы дээрэ энэ эгээл гол мэргэжэлэй нэгэн болодог. Юуб гэхэдэ, зам заһагшадай бригадын хэр зэргээр худэлһэнһөө посднуудай һаатабаригүйгөөр, гэнэ усалгүйгөөр ябалга дулдыдаха бшуу.

Энэ тиимэшье хүнгэн ажал бэшэ. Зунай аяма халуунда гараараа хүрэхын аргагүй болотороо халашаһан рельснүудые дамжан, үбэлдөө сэбдэг хүрэмэһэн үнөөхил рельснүудээ дахан ябадаг.

Тэрэ үдэр бүриин хүшэр хүндэ ажалай гол харюусалгые зам заһагшадай бригадир лэ даажа ябаха болодог. Өөртэнь даалгагдаһан участогай бүрин бүтэниие сахихаһаа гадна, өөрынгөө бригадын эмхидхэгшэнь, һүрган хүмүүжүүлэгшэнь байха зэргэтэй бшуу.

Зүүн Сибириин түмэр замай Улаан-Удын отделениин Мысовая дистанцида ажалдаа шалгарһан, суг хамта худэлдэг нүхэдтөө хүндэтэй бригадирнууд олон юм. Тэдэнэй нэгэн Николай Фёдорович Козулин болодог.

Николай Фёдорович 1942 ондо ажалайнгаа намгарые түмэр замай худэлмэришөөр эхилһэн юм. Эндэһээ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда мордоо. Дайсаниие дарадсаад, эндээл бусажа ерээ. Тэрэ гэһээр Николай Фёдорович гуша гаран жэлдэ түмэр замшадай бригадираар худэлнэ.

Түмэр зам дээрэ болоһон бухы хубилалтанууд барандаа Николай Фёдоровичой нюдэн дээрэ үнгэрөө. Хуушан рельснүүд һэлгэгдэжэ, шэнэ Р-65 түхэлэй рельснүүд табигдаа. Зам заһагшадай худэлмэришье нилээд хүнгэроо. Гэбэшье харюусалгань хуушан хэбээрээ.

Арбадахи табан жэлдэ Н. Ф. Козулинай бригада амжалтатай һайнаар худэлжэ гараа. «Коммунис ажалай бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө. Энэ бригадирай эмхидхэхы, хүтэлбэрилхы шадабариин гэршэ ха юм.

Ажалайнь туйлалтаар хуниие сэгнэдэг. Ажалайнь амжалтаар нэрэ солыень дуудадаг. Николай Фёдорович Козулин «В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ шэнэ табьята ажалай түлөө» медаляар, «Социалис мүрысөөндэ илагша» гэһэн хэдэн тэмдэгээр, мүн «Арбадахи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгээр шагнагданхай, «Районой эрхим бригадир» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй юм.

...Һаяхана би Николай Федоровичтой золгоо. Уулза уулзаһаар тэрэ КПСС-эй ЦК-гай «1981—1985 онуудта болон 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» гэһэн партийна гүн гүнзэгы удха шанартай документтэй танилсаһан .тухайгаа зүрхэ сэдьхэлээ хүдэлэнгээр хөөрэбэ.

— Манай ажабайдалда сэхэ хабаатай, тэрэнэй бухы шатые хүгжөөхэ зам хараалһан, урмашуулма, хаба, зориг нэмээмэ документ мүн, — гэжэ тэрэ һаналаа хэлэбэ. — Бидэнэр тухай, түмэр замшадшье тухай ехэ юумэн хэлэгдэнхэй. Би, намтай худэлдэг бухы худэлмэришэд тэдэниень сүм һайшаанабди.

В. ЦИБИН.

АГРОХИМИ: АШАГ ҮРЫН ЭШЭ ҮНДЭҺЭН

«Хүдөө ажахыда агрохимическэ албанай үүргые, мүн минеральна үтэгжүүлгэнүүдые, избёосхотой материалнуудые, ургамалнуудые хамгаалха химическэ зүйлнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын түлөө тэрэнэй харюусалгые дээшэлүүлхэ».

Сагай уларилай эгээл таарамжагүй жэлнүүдтэ Куйбышевска областиин бусад районуудта орходоо, Ставропольска райондо гектарһаа 5—7 центнер ехэ ороо́но хуряадаг байха юм. Тус район гүрэнэй амбаарта 496 мянган тонно ороо́но адхаад, гүрэндэ ороо́но худалдаха табан жэлэй даабариһаа 129 процент дүүргэһэн байна.

Энэ амжалтадань агрохими ямар үүргэ дүүргээб? Тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? ТАСС-ай корреспондентын эдэ асуудалнуудта иигэжэ харюусаа:

«Сельхозхимия» гэһэн областной нэгэдэлэй түрүүлэгшын орлогшо П. Часовской:

— Ставропольска районой таряашадай амжалта гэнтын ушар бэшэ юм: тэдэнэр эрхим сортын үрэһэ хүрэнгөөр тарилга хэдэг, мелиорацинн булюу һайн талые шадамараар хэрэглэдэг байна.

Ургасада нүлөөлдэг бусад нүхэсэл шалтагаануудай удхые багадахаха гэнэгүйб, гэбэшье, тус районой ажахынууд бусад ажахынуудта орходоо, хоёр дахин шахуу ехэ минеральна үтэгжүүлгэ таряалан дээрээ тараадаг байха юм. Тиин мүнөөшье даабариһаа гадуур 4 мянга шахуу тонно үтэгжүүлгэ поли дээрээ гаргажа тараанхай.

Тус районой агрохимическэ бааза бусадтал адли, минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй талаар эрилтэ хэрэглэмжэнь хүсэдөөр хангагдадаггүй. Гэбэшье эндэхид бии байгаа агрохимическэ нөөсэнүудые шадамараар, эзэн ёһоор хэрэглэхые оролдодог. Тиин энэнь ургасада һайнаар нүлөөлөө ааб даа.

Манай областной нэгэдэл таряалангай үрэжэл һайжаруулхын тула нилээд ехэ юумэ хээ. Гэбэшье хэрэглэгшэд бидэнһээ бүри ехэ юумэ хүлеэхэ эрхэтэй. Үтэгжүүлгээр хангалгада дутагдалнуудай бии байһан дээрэнээ ажахынууд эрхим агротехническэ болзортоо үтэгжүүлгэ гаргаха аргагүй байдаг. Илангаяа фосфорой ба шэнгэн комплексню үтэгжүүлгэ асаралгада таһалдал ходо болодог байна. 1980 оной фондоор. Балаковска химическэ заводһоо орохо зэргэтэй үтэгжүүлгын ороодоол хахадынь абтаһан байна. Актюбинска Кировэй нэрэмжэтэ химическэ завод манай захилнуудай гурбанай нэгэ хубие дүүргээгүй.

КПСС-эй Ставропольска райкомой нэгэдэхи секретарь Социалис Ажалай Герой А. Морозов:

— Агрохими ашатай туһатай гэжэ манай таряашадта ойлгуулхые оролдоһоной үлүү. Үтэгжүүлгэ тарааха техникын үшөө нарин һайн болоодүй байха үедэ тэдэнэр гараар, хүнэгөөр үтэгжүүлгэ самолёдто ашаад, тараалгадаг байһан юм.

Партийна болон худөө ажахын зургаанууд бухы хүсэлэл оролдолгонуудаа хими нэбтэрүүлгын зүйлнүүдые бүри ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэлгэдэ зорюулдаг байна. Авиацинн туһаламжаар үтэгжүүлгэ тараахада, үнэтэйшье, зарим ушарта ашаг үрэ багатайшье болоно гэжэ бидэ бүри этигэнэбди. Ерээдүйдэ ургамалнуудай үндэһэндэ үтэгжүүлгэ оруулагдадаг болохо зэргэтэй. Районой ажахынууд энэ аргые амжалтатайгаар шудална. Гэбэшье мүнөөдөө хэрэгтэй агрегадууд дуталдаһаар. Механизаторнуудай энэ зорилгоор хуушан сеялкэнүүдые хэрэглэдэг байһаниинь хэрэг байдалые заһаруулнагүй.

Үтэгжүүлгын нормын 60 процентые хүрьһэ элдүүрилхэ үедэ — намартаа тараахада үлэмжэ һайн гээд мэдээжэ. Зүгөөр техникын дуталдадаг дээрэһээ энэ гурим ехэнхи ушарта хазагайруулагдадаг байна.

Хүн бүхэн шадаха зэргээрээ — плёнко доро, руберойд доро, заримдаа тала газарта үтэгжүүлгэ хадагалдаг гээшэ. Мүнөө дээрээ районой 23 ажахын миил 6-ниинь үтэгжүүлгэ хадагалха байратай юм. Хабар болотор үтэгжүүлгэнүүдэй шанар гутадаг, тиигэжэ ургаса абалгада муугаар нүлөөлдэг.

Ставропольска районой Луначарскинн нэрэмжэтэ совхозой ахамад агроном А. Свиридов:

— Үнгэрһэн табан жэлдэ совхознай гектарһаа дунда зэргээр 30, 8 центнер ороо́но хуряаһан байна. Энэмнай область дотороо эрхим дүнгүүдэй нэгэниинь болоошье һаа, манай арга боломжонуудһаа доогуур байна.

Жэл бүри ажахымнай таряалангай гектар бүхэндэ дунда зэргээр 4,6 центнер үтэгжүүлгэ тараадаг. Тооложо үзэхэдэ, хүрьһэнэй үрэжэлые һайн байлгахын тула мүнөөнэйхиһөө адагынь хоёр дахин ехэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулха хэрэгтэй болоно.

Манай ажахыда фосфороор баян үтэгжүүлгэ мүнөөдөө дуталдана. Таряашад тэрэниие ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхые оролдодог. Тусгаар түхеэрэгдэһэн сеялкэнүүдэй туһаламжаар фосфорно үтэгжүүлгэ сэхэ зуруудуудта оруулагдадаг. Энэ эгээд ашаг үрэ ехэтэй арга мүн гэжэ тоолоноб. Фосфороор баян үтэгжүүлгын талаар эрилтэ хэрэглэмжэмнай мүнөө дээрээ муугаар хангагдана. Минеральна үтэгжүүлгэнүүдэй элбэг ехэ болоходол, ажахынууд гектарһаа 3—4 центнер ороо́но нэмэжэ хуряадаг болохо һэн.

Б. БЕЛЯКОВ,
ТАСС-ай корр.

Тольятти,
Куйбышевска область.

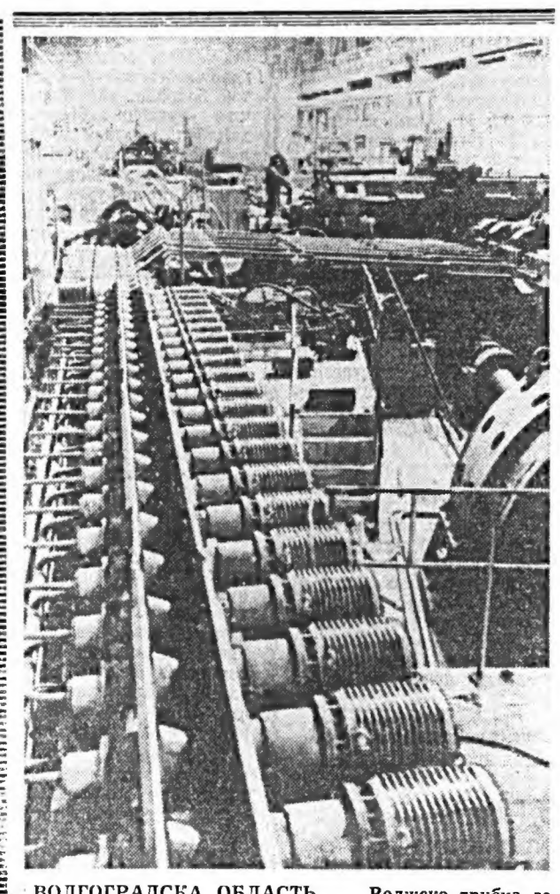

ВОЛГОГРАДСКА ОБЛАСТЬ. Волжско трубна заводто шанар һайнтай буладһаа зүйдэлгүй соргонуудые бүтээхэ шэнэ цехэй нэгэ участок ашаглалгада үгтэбэ. Цехэй коллектив КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дээшэлүүлэгдэнэн уялгануудые абахадаа, жэл соогоо 180 мянган тонно сорго үйлэдбэрилхэ энэ участогые жэлэй дүүрэтэр ашаглалгада үгэхэбди гэжэ мэдүүлһэн юм.

Энэ цехтэ тодхогдоһон бухы түхеэрэлгэнүүд хүндэ машина бүтээлгын Электросталь хотодохи заводто бүтээгдээ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: шэнэ цехэй нэгэ участок харуулагдана.
ТАСС-ай фотохроника.

Совет орон дотор

ПОЕЗД УРЕНГОЙ ЕРЭБЭ!

УРЕНГОЙ (Тюменинн область). 600 шахуу километр утатай Сургут—Уренгой гэжэ түмэр харгы һаяхан хүдэлжэ эхилбэ.

Тэрэнэй захын станцида түрүүшын поезд һаяхан ерэжэ, хабсаргагдамал байрын гэрнүүдые, түхеэрэлгэ, материалнуудые асараа. Барилгашад ажалай ехэ амжалта туйлаба бшуу. Партиин XXV съезд дээрэ энэ түмэр харгые барижа эхилхэ тухай шидхэбэрн абтаһан юм. Харин мүнөө энэ түмэр харгы ашаглалгада оруулагдаба бшуу. Энэ харгы орёо бэрхэшээлтэй эрхэ байдалда бариндаа.

Севсиб бүхэсоюзна габшагай барилга гэжэ соносхогдоһон байна. Эндэ олохон республикануудай түлөөлэгшэд ажалладаг. Хэдэн мянгаад хүбүүд, басагад комсомолой путёвкоор тус барилгада ерэһэн юм. Тнин тэдэ баранда габшагайгаар ажаллана. Юуб гэбэл, Сибириин хойто районуудай экономикые саашадань хүгжөөхын тула харгы хэрэгтэйл. Энэ харгы ороной эгээл ехэ Тюменинн территориально-үйлэдбэрнин комплексын шухала зам болохо юм.

ДОНЕЦКЫН «МИЛЛИОНЕРНҮҮД»

ДОБРОПОЛИ (Донецко область). Донбассай «миллионернүүдэй» отрядта нэмэлтэ хэгдэбэ. «Добропольеугольнэгэдэлэй «Краснолиманская» шахтаһаа В. Игнатьевай даадаг бригада жэлэй эхиннээ хойшо миллион тонно тулишэ малтан абаа. Энэ хадаа мүнөө жэлдэ миллионой дабааида хүрэһэн тус шахтын дүрбэдэхи бригада болоно. Ажалаа ашаг үрэтэйгөөр,жэгдэ һайнаар эмхидхэдэг автомат жолоодолготой түхеэрэлгэ шадамараар хэрэглэдэг байһанай ашаар геологическа талаараа тон бэрхэшээлтэй эрхэ байдалда тус бригада ехэ бүтээсэ туйлажа шадаа. Сүүдхэ бүри 5,5 мянган тонно хүрэтэр шулуу нүүрһэ малтажа абадаг байгаа.

АШАГ ҮРЭ ЕХЭТЭЙ БРОИЛЕР

ВИЛЬНЮС. Литвагай тусхай шэглэлтэй бухы ажахынууд болон шубуунай фабриканууд ашаг шэмэ ехэтэй мяханай «бройлер-6» үүлтэрэн дальбараануудаар хангагданхай юм. Литвагай селекционернүүдэй бии болгоһон эдэ дальбараанууд республикын фермэнүүдтэ мүнөө болотор гол түлэб үсхэбэрилэгдэдэг байһан «балтика-4» үүлтэрэй дальбараануудта орходоо неделеэр урид тушаалгын шэгнүүртэ хүрэдэг юм.

Хоёр жэл хүрэхэгүй саг соо шэнэ үүлтэрэй дальбараануудые фермэнүүдтэ бии болгоходонь, Прибалтикын шубуу үсхэбэрилгын зональна станцинн эрдэмтэд туһалһан байна. Шэнэ бройлернуудые үсхэбэрилгөөр мэргэжэлэн

БУРЯАДАЙ ЭРДЭМТЭДЭЙ СУГЛААН

СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэдэй хамтын суглаан һаяшаг болобо. Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшэ, профессор М. В. Мохосоев «Эрдэм шэнжэлгэнүүдэй талаар филиалай хүдэлмэриин 1980 оной гол дүнгүүд болон арбан нэгэдэхи табан жилэй зорилгонууд» гэһэн, эрдэмтэ секретарь В. Н. Абарыков «Эрдэм шэнжэлгые эмхидхэхэ талаар Буряадай филиалай 1980 ондо бэлэвүүлһэн ажал ябуулганууд» гэһэн элидхэлнүүдые хэлэв. Мүн бүхыдөө арбадахи табан жилдэ эрдэмтэдэй туйлаһан үрэ дүнгүүд соголгодобо. Жэшээнь, эрдэм наукын 30 үндэһэн шухала ба хамһабариин асуудалаар 43 темэ, тэрэ тоодо эрдэм ба техникын талаар Гүрэнэй комитедэй даалгабаряар Геологическа институдта 2 темэ бэлэвүүлэгдэбэ.

КПСС-эй XXV съездын шидхэбринүүдые бэелүүлэн, үйлэдбэритэй эрдэм наукын холбоо бэхижүүлхын ба шэнжэлгэнүүдэй үрэ дүнгүүдые ажахыда түргөөр нэбтэрүүлхын тула СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделении, союзна министерствэнүүд, РСФСР-эй Дээдэ ба дүнда тусхай һуралсалай министерствын эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, удаан болзортой эрдэм шэнжэлгын хүдэлмэриин түсэбүүдые табиба. Ажахын һалбариин табан министерствэтэй хамта Буряадай филиалай Естественнэ эрдэмэй институт дурсагдаһан түсэбүүдые бэелүүлэлсэ.

Естественнэ эрдэмэй талаар квантова радиофизикэ, радиодолгинуудай таралга, хамһабариин математика, нүүрһэ шанаржуулха шэнэ технологи зохёолго, хүрьһэ шэнжэлгэ, Буряад ороной газар дээрэ мелиораци хэлгэ болон бусад асуудалнуудаар шэнжэлгэнүүд хэгдэһэн байна. Энэдхэг болон Түбэдэй медицинэ баһа шэнжэлэгдэнэ. Байгал шадархи районой минеральна хэбтэшэнүүдэй олдожо магад газарнуудые тодорхойлхо зорилготойгоор геологиин, геохимиин, геофизикын хүдэлмэри ябуулагдаа.

Нинтын эрдэмэй талаар республикын ажалшадай дунда ябуулагдадаг үзэл суртлай хүдэлмэриин бодото-социологическа шэнжэлгэнүүд, хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэхи Буряад ороной түүхые шэнжэлһэн хүдэлмэринүүд, манай эндэхи эртэ урдын соёл болбосорол элирхэйлхэ археологическа шэнжэлгэнүүд хэгдэбэ. Тэрэшэлэн буряад литература, аман зохёол, искусство болон хэлэ шудалалга, востоковедени болон атеизмээр шэнжэлгэнүүд үргэлжэлүүлэгдэ. Экономическа шэнжэлгэнүүдэй таһагта «Буряадай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ ба тэдэнние хубаарилан табилгын холын хараатай тодорхойлолго» гэһэн нэгэдхэмэл темээр хүдэлмэри хэгдэбэ. Һүүлэй сагта нэгэдэһэн ашагта малтамалтай республикын шэнэ районнуудые ашаглаха тушаа БАМ-ай ба Буряадай Зүүн зүгэй территориально-үйлэдбэриин зонын байгаалиин нөөсэ баялигуудые гамтайгаар ашаглаха тушаа асуудалнуудтай холбоотой «Сибирь» гэдэг программын ёноор бэелүүлэгдэхэ долоон темэ бэлэн болгогдоо.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Геологическа институдаи директор, профессор Н. Л. Добрецов, биологиин таһагые даагшын орлогшо, биологиин эрдэмэй кандидат Н. Е. Абашеева, Нинтын эрдэмэй институдай директор, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор В. Ц. Найдаков, Буряадай филиалай президиумэй түрүүлэгшын орлогшо, техническэ эрдэмэй кандидат Д. С. Сыренова, экономическа шэнжэлгэнүүдэй таһагые даагша, экономическа эрдэмэй кандидат М. Л. Алексеев, түүхын таһагые даагша, түүхын эрдэмэй кандидат Г. Л. Санжиев, экологическа паразитологиин лабораториие даагша, биологиин эрдэмэй кандидат Н. М. Пронин болон экономическа эрдэмэй кандидат Б. Л. Раднаев гэгшэд хабаадаба. Эрдэмтэдэй хүдэлмэриин дүнгүүдые зүбшэнэнэй һүүлээр жэлэй хамтын суглаан тусхай тогтоол абаба. Мүн филиал доторхи социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдобо. Нэгэдэхи һуурида биологиин таһаг гараа.

Филиалай эрдэмтэдэй хамтын суглаан партиин XXVI съезддэ харагдаха «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проектые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэжэ байха үедэ үнгэрбэ. Энэ шухалын шухала документые, илангаяа ороной-мнай эрдэм наукын хүгжэлтэ хангаха тушаа саг үргэлжын анхарал хандуулжа байһаниие элеэр гэршэлһэн «Эрдэм техникын хүгжэлтэ ба техническэ дэбжэлтые түргэдхэлгэ» гэһэн тус проектын бүлэгые филиалай эрдэмтэд өөһэдтөө сэхэ хабаатай программа болгон абаба.

Б. ЖИГМЫТОВ,
СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

УРАН ЗОХЁОЛШО БА АЖАБАЙДАЛ

БУРЯАДАЙ уран зохёол нэгэ үдэр түрэшөө бэшэ даа. Түрүүшын зохёолшодһоо эхи аожа, үе үеын хүнүүд хаба шадалаа элсүүдэн, хойно хойноһоо жэнхэни зохёол уруугаа шудхараи ороһон түүхэтэй бшуу.

Х. П. Намсараев, Солбонэ Туяа, Ц. Дон гэгшэдэй аха заха уран зохёолшодойнгоо мүрые дахажа, удаадахи үеын залуу зохёолшод Б. Абидуев, Ц. Номтоев, Ш. Нимбуев, Д. Мадасон болон бусад түрэл хэлэн дээрээ зохёолнуудые найруулжа захалһан гээшэ.

«Тэндэ хаана». «Тэрэ һүни» гэһэн шүлэгүүд — гражданска маягтай, дүлэтэмэ удха шанартай зохёолнууд. Эдэ шүлэгүүд хадаа ёнотойл пуолицистикын удхатай зохёолнууд шуу. Үнэр баян Эхэ ороноо поэт нигэжэ магтана:

Хизаар үгы,
Хирхаг үгы,
Сэнхир далай,
Сэсэрлиг данда,
Хантай зузаан
Хабтагай дайда —
Энэ миниий,
Эдир залуу
Түрүү суутай
Түрэл орон!

И. Н. Мадасоной зарим шүлэгүүдээ уран хурсаар, атаархамаар «хоноон дархалдагыень» онсо һайшаамаар.

Шаажанхай Шааранхай хоёр
Шаазгай шаргадаа хүлдөөд,
Шарахан саһан харгыгаар
Шарьяа татан мордобо.
Шаазгайнь һүүлээ шарбан,
Шааян, шаханан хүгтэйгөөр
Шанга шангаар угзаран,
Шаохай саһа шэдэнэ.
Шэхэнэй шууяса хурдаар
Шэрэн урагшаа гүнэ.
Шаажанхай нүхэртэнгөө шууяса
Шагша зугаа татаба.

Энээхэн шог ёгто шүлэг «Ш» үзэгөөр эхиилээ һүүл хүрэтэрөө бэшэгдэнхэй. «Ш» үзэгүүдэй һубариндан шэрэлдэхэдэ, юрэдөө, шаазгаин шаргаяа даажа ядан шаханажа ябаһан шэнги абяан дуулдана бэшэ аал?

Д. Мадасон нимэрхүү маягтаигаар нэгэ хэдэн зохёол бэшэһэн юм. «Хинтаба» гэжэ шүлэгыень абажа (харыт. «Я» үвэгөөр захалаад, «Я-гаар» дүүргэнэ.

«Элдэб шүлэгүүд» гэһэн гаршагтай шүлэгүүдынь тон һаин гэжэ сохэ тэмдэглэе. Д. Мадасоной заахан, дүрбэн мүртэн шүлэгүүд илангаяа һонирхолтой. Үсөохэншье һаа, хэлэхэ юумээ гүйсэд хэлэһэн, олон үгэгүй, оньһон, хошоо үгэдэл адлирхүү эдэ шүлэгүүдые уншахадашье, аятай зохид даа.

Һайхан басаган газаа.
Һара гэтэһээр гажаа.
Түхэреэн шарайнь хумираа.
Төөдэй болоо, дуупаа.

Хүнэй хуби заяан энээхэн шүлэг соо харуулагдана. Наһаяа эдлэһээр үтэлһэн эхэнэрэй шарай бидэндэ харагдажа, үйдхар түрүүлнэ.

И. Н. Мадасон — мэдээжэ фольклорист. Энэ хүдэлмэри түхайдань бүхэли шэнжэлгэ өөшэхээр ааб даа. Гэбэшье хэдэн үгэ хэлэлтэй.

Буряадан ёно заншалаар дуу андалдаан, таабари таалсаан гээшэ айхабтар һонин ха юм. Һүни һуужа амархадаа, тэрэ үеын залуушуул дуу зугаагаа андалдан дуулажа сэнгэдэг байһан шуу. Таабари таажа бираагүй һаа, үри ялада унажа, «худалдагдаха» баатай болодог һэн. «Холшор үгэ хүүргүй хүн хашараг буруу дээр һуужа ябадаг, олбогынь — дагадха, онтохошо хүн олбог таар дээр баруун буланда һуудаг юм», — гэжэ араднай хэлсэдэг һэн гүбэ.

Мүнөөшье зарим айлда ороходош, үбгэд таабаряар, оньһон үгөөрөл угтахал.

1927 ондо И. Н. Мадасон мунгалган (дуу буляалдаан) дээрэ Боохоной суута үльгэршэ Шулуун Балковые диилэжэ гараһан байна. Тэрэ үеһөө мүнөө хүрэтэрөө, арадайнгаа аман үгэдэ аха нүхэрнай унэн сэхэ зандаа.

Вл. ПЕТОНОВ,
поэт.

АХА НҮХЭР ТУХАЙДАА

Гушаад онууд... Нээрээшье, һүрөөтэй гоё үе саг бангаа бэшэ гү даа? Энэ үедэ манай жэнхэни литература болон искусствамнай хүгжэжэ эхилээ.

Дольён Мадасон (Илья Николаевич Мадасон) анар 1928—1929 онуудһаа шүлэг бэшэжэ эхилэн намтартай. Тэрэнэй «Хабарай гэрэл» гэжэ түрүүшынь ном нэрэтэй һэн. Энэ хадаа буряад совет литературыи түрүүшын согсолборинуудай нэгэниинь һэн ха.

Поэт Д. Мадасоной зохёолнууд тиимэ олон бэшэшье даа, горитонхон һуури эзэлдэг гэбэл, алдуу болохогүй гэжэ һанагдана. Нээрээшье, тэрэмнан, юрэдөөл, дүрээн-табан номтой юм. 1941 ондо тэрэнэй удаадахи ном «Лирикэ» гэжэ нэрэтэйгээр гараа һэн.

«Сэсэгтэ нуга дээрэ» гэжэ багахан поэмэ 1950 ондо амяараа ном боложо хэблэгдэһэн юм. 1958 ондо «Хүхын дуунай үеэр» гэһэн согсолбори гараа.

Ород хэлэн дээрэ хоёр номтой (нэгэниинь Москвада гараһан, нүүдэнь — Буряадай номой хэблэлээр үхибүүдтэ зорюулагдаһан согсолбори).

«Лирикэ» гэжэ номынь поэдэй зохёохы ажалда ехэ һуури эзэлдэг.

Тэбшье гушаад-дүшөөд онуудта зарим хүнүүд тэрэнэй лирикые буруугаар сэгнэжэ, поэдэй уран бэлигэй хүгжэлтэдэ һаад ушаруулһан байна. Зарим шүүмжэлэгшэд Буряадай уянгата поэзиие буруу зам уруу зорюулжа, хашхараанай аялгатан болгопон муутай. Гэхэтэй хамта Дольён Мадасон гансашье лирическэ һудалтай шүлэгүүдые найруулаад лэ ябадаг поэт бэшэ. Тэрэнэй бэшэһэн «Сүнэй элүүрые хамгаалхын түлөө» гэжэ поэмэ, «Нүүдэлшэ» гэжэ поэзиие, «Дүрбэн сэсэг» гэжэ поэмэ, «Ямаршье хүнэй, иланганя буряад хүнэй ойлгохоор даа. Задаржа, «Нубигдажа» байһан үүлэнэй саанаһаа малагар нарын тамаран гараад ябаһан зураг нюдэндэ харагдана ха юм.

Эдэн тухай юундэ онсо тогтожо хэлэнэбши гэхэдэ, уран бүтээлэйнь эгэл шухала, эгээл хүсэтэй нимэ шүлэгүүд Буряадай поэзиин алтан жасада оронхон гэжэ тэмдэглэе. Үшөө юуб гэхэдэ, манай үеын хүн тухай, тэрэнэй панал бодол тухан, арюун мэдэрэл болон инагдуран тухай поэт үнэншэмэ гоёор найруулаа. Октябриин революциин урда тээхэнэ Финляндида хоргодожо яваһанаа, 1917 ондо хубисхалай үлгы Петроград хотодо Б. И. Ленинэй ёусажа ерэһэн тухан, халуун хабараи болоходо, наадшаанааршаан жэргэдэг ороохон шуудуухай булжамуур тухай, колхозой халуун хаһа — туха сүлөөгүй хабар тухай гү, али аяар холын Монголжон нютаг туханшье найруулхадаа, түүхын түүгүй и. Н. Мадасон уран хурса харасаар хаямадаад, зөөлэхэнөөр, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ аялын долгин дээрэ бэшэхые оролдодог.

Буряадай үндэһэн лирикын саашадаа хүгжэлтэдэ Д. Мадасонои оруулһан хубита нилээд схэ даа. Инаг дуранай, сэдьхэлэй лирикэ иланганя һайн. Гэбэшье байгаалиин баялигые Д. Мадасонһоо үлэмжэ гоёор зураглан харуулһан поэт манай поэзидэ үсөөн шуу. «Нүни» гэжэ лирическэ зураглалынь анхарыт:

Олон одод тэнгэридэ
Онив-анив гэлдэнэ.
Нархинсаг үүлэнэй саанаһаа
Нара тамаран нидэнэ.

«Нархинсаг үүлэн» гэхэдэнь, ямаршье хүнэй, иланганя буряад хүнэй ойлгохоор даа. Задаржа, «Нубигдажа» байһан үүлэнэй саанаһаа малагар нарын тамаран гараад ябаһан зураг нюдэндэ харагдана ха юм.

«Тэрэ хүнии» гэһэн шүлэгүүд — гражданска маягтай, дүлэтэмэ удха шанартай зохёолнууд. Эдэ шүлэгүүд хадаа ёнотойл пуолицистикын удхатай зохёолнууд шуу. Үнэр баян Эхэ ороноо поэт нигэжэ магтана:

Хизаар үгы,
Хирхаг үгы,
Сэнхир далай,
Сэсэрлиг данда,
Хантай зузаан
Хабтагай дайда —
Энэ миниий,
Эдир залуу
Түрүү суутай
Түрэл орон!

И. Н. Мадасоной зарим шүлэгүүдээ уран хурсаар, атаархамаар «хоноон дархалдагыень» онсо һайшаамаар.

Шаажанхай Шааранхай хоёр
Шаазгай шаргадаа хүлдөөд,
Шарахан саһан харгыгаар
Шарьяа татан мордобо.
Шаазгайнь һүүлээ шарбан,
Шааян, шаханан хүгтэйгөөр
Шанга шангаар угзаран,
Шаохай саһа шэдэнэ.
Шэхэнэй шууяса хурдаар
Шэрэн урагшаа гүнэ.
Шаажанхай нүхэртэнгөө шууяса
Шагша зугаа татаба.

Энээхэн шог ёгто шүлэг «Ш» үзэгөөр эхиилээ һүүл хүрэтэрөө бэшэгдэнхэй. «Ш» үзэгүүдэй һубариндан шэрэлдэхэдэ, юрэдөө, шаазгаин шаргаяа даажа ядан шаханажа ябаһан шэнги абяан дуулдана бэшэ аал?

Д. Мадасон нимэрхүү маягтаигаар нэгэ хэдэн зохёол бэшэһэн юм. «Хинтаба» гэжэ шүлэгыень абажа (харыт. «Я» үвэгөөр захалаад, «Я-гаар» дүүргэнэ.

«Элдэб шүлэгүүд» гэһэн гаршагтай шүлэгүүдынь тон һаин гэжэ сохэ тэмдэглэе. Д. Мадасоной заахан, дүрбэн мүртэн шүлэгүүд илангаяа һонирхолтой. Үсөохэншье һаа, хэлэхэ юумээ гүйсэд хэлэһэн, олон үгэгүй, оньһон, хошоо үгэдэл адлирхүү эдэ шүлэгүүдые уншахадашье, аятай зохид даа.

Һайхан басаган газаа.
Һара гэтэһээр гажаа.
Түхэреэн шарайнь хумираа.
Төөдэй болоо, дуупаа.

Хүнэй хуби заяан энээхэн шүлэг соо харуулагдана. Наһаяа эдлэһээр үтэлһэн эхэнэрэй шарай бидэндэ харагдажа, үйдхар түрүүлнэ.

И. Н. Мадасон — мэдээжэ фольклорист. Энэ хүдэлмэри түхайдань бүхэли шэнжэлгэ өөшэхээр ааб даа. Гэбэшье хэдэн үгэ хэлэлтэй.

Буряадан ёно заншалаар дуу андалдаан, таабари таалсаан гээшэ айхабтар һонин ха юм. Һүни һуужа амархадаа, тэрэ үеын залуушуул дуу зугаагаа андалдан дуулажа сэнгэдэг байһан шуу. Таабари таажа бираагүй һаа, үри ялада унажа, «худалдагдаха» баатай болодог һэн. «Холшор үгэ хүүргүй хүн хашараг буруу дээр һуужа ябадаг, олбогынь — дагадха, онтохошо хүн олбог таар дээр баруун буланда һуудаг юм», — гэжэ араднай хэлсэдэг һэн гүбэ.

Мүнөөшье зарим айлда ороходош, үбгэд таабаряар, оньһон үгөөрөл угтахал.

1927 ондо И. Н. Мадасон мунгалган (дуу буляалдаан) дээрэ Боохоной суута үльгэршэ Шулуун Балковые диилэжэ гараһан байна. Тэрэ үеһөө мүнөө хүрэтэрөө, арадайнгаа аман үгэдэ аха нүхэрнай унэн сэхэ зандаа.

Вл. ПЕТОНОВ,
поэт.

АЖАЛШАДАЙ БҮЗЭЭГҮҮДЭЭ

Балшарганта — Ахын үзэсхэлэн һайхан нютагуудай нэгэн юм. «Коммунизм» колхозой түб Балагта һууринһаа карры замаа эхилээд, түрэгэн урасхалта Тиисэ гол зубшан ошоходо, эндэ тэндэ маһай байранууд харагдаха. Эгээл эндэ түрүү малшан, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутат Байһан, дайнай ба ажалай ветеран Жамса Тулаевич Унжуевай балшар напанайнь тоонто юм. Эндэһээл эхилжэ энэ хүнэй ажабайдалай арюун зам эхилһэн намтартай.

Мүнөө ажалай ветеран Жамса Унжуев Дулма Дашеевна нүхэртээ үри хүүгэдээ далижуулаад, түрэл тооитодоо дүүрэн жаргалтай ажаһууна. Александр хүрьгэн Октябрина басаган хоёрынь эхэ эсэгэтэсэ хамта ажаһууна. Залуу бүлэдэ колхозой правлени, партийна организаци үбэлэй үедэ хүхүүли гүүртын 102 толгой һарлаг үнэздые даалгаһан байна. Залуушуулай 1981 ондо хараалһан түсэб уялгань ехэ, харюусалгатай: 100 үнэзнһээ 80 тугал абаха, тугалнуудай шэгиүүр эхэнэзнь һалгааха үе хүрэтэр 110 килограммда хүргэхэ, нуга сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргаха, түл абалгаяа гарза хоролтогүйгөөр үнгэргэхэ гэхэ мэтэ.

Залуу малшан Александр Шагдуров малайнгаа хүшэ тамираа алдахагүйн тула ехээр оролдоно. Хагда ехэтэй, саһа багатай Тэргэтынүбэртэ малаа абаашаад, һайнаар харуулжа байна. Тэр наанаханань, Дээдэ-Тэргэтэдэ, нүгөө хүрьгэнтэниинь — Дымбрен Очировтан 123 толгой һарлаг гунжадые харуулна. Һанхан тэрэ холын гүүртэдэ хүрэнэмнай, сэдьхэл баярлуулма байдалтай, зеленкооршье элбэг байгаа һэн.

Үнинэй малшадай — тэдэнэй эхэ, эсэгынь баян дүршэл, зүбшөөл заабари залуугай залиршагүй охинтой хамтархадаа, ажал хэрэгые урагшатайгаар лэ яваулха байна даа гэжэ ойлгоо һэм. Юундэб гэхэдэ, Жамса Тулаевич Дулма Дашеевна хоёр залуушуулда ходо заабарилжа, хэлэжэ, хүдэлмэриинь шалган хаража байна ха юм.

О. БАЛДАНОВА.

ТҮРЭЛХИДЭЙ ТУҺАЛАМЖА

«БУРЯАД ҮНЭН» газетэдэ бэшэһэнэй һүүлээр

«ХОНХОДООД ЛЭ ҮЗЭ»

«Будамшуугай» нимэ гаршагтай бэшэг үнгэрһэн 1980 оной ноябриин 29-дэ манай газетэдэ толилогдоо һэн. Тэрэ бэшэг соонь самолёдуудай ерэлгэ, ошолые мэдэхэ гэһэн хүнүүд харюу үгэдэг албанай 3-21-10 телефоной ходо сүлөөгүй байдаг, саг дары хэрэгтэй мэдээсэл абахын аргагүй байдаг тухай хэлэгдэһэн байгаа.

Улаан-Удэ хотын телефонно станциин начальник Г. Б. Жамбаева газетымнай редакцида харюу эльгээхэдээ, нигэжэ бэшэбэ:

«Танай газетэдэ толилогдоһон «Будамшуу» соо хэлэгдэһэн баримтанууд зүб. 2-25-25 болон 3-21-10 номертой телефонуудта хонходохо хүнүүд дан олон юм. Хүнүүдэй удаан хөөрэлдэхэдэ гү, али диспетчерүүдэй трубкаяа саг соонь табиагүйдэ, эдэ телефонууд ходо эзэлэгдэнхэй, хонходохо аргагүй байдаг. Городой телефонно станци эдэ телефонуудые ходо шалгажа, хинажа, гомдолой ямаршье сагта ороо һаань, дары түргэн хэмжээ абадаг юм».

Социалис ороннуудаар

ШАНАРАЙ ТЭМДЭГТЭЙ ОНГОСОНУУД

СОФИ. Г. Димитровэй нэрэмжэтэ Варна хотын удна бүтээлгын заводһоо недондо уланда табигдаһан тухы онгосонуудай хахадтань захуу эрхим дээдэ шанарай эршэ болохо «К» гэһэн тэмдэг олгогдоо юм. Эндэ удна бүтээгшэдэй мэргэжэл, шадабариһаа гадна, түрүү онол арганнуудые хэгэлдэг болонон ушарынь үнэзгы удха шанартай байгаа. Жэшээлхэдэ, онгосын секциүүдые хабсаргахадаа, үдэлмэришэд шэнэ блоково зол арга нэбтэрүүлһэн юм. Магнуурнинь хүдэлмэринүүд гол түлэб автомат аргаар үтэгдэдэ гэжэ тэмдэглэлтэй. Бүтээгдэһэн онгосонуудай шанар һайжаруулха хэрэгтэй совет мэргэжэлтэдэй түрүү дүй дүршэл ехэ үүргэ үгэнэ.

МЕТАЛЛУРГНУУДАЙ УЯЛГА

БУДАПЕШТ. Мишколыц хотын В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ комбинадан металлургнууд миллионһоо үлүү хонно оулад хайлуулха, 20 миллион форинт үнэ сэнтэй тухэй эд, электрын элшэ үгэ алмахаби гэһэн үндэр үнэлгэ оаталан абаба. Мүнөө предприятида Советскэ Союзай туһаламжаар шэнэ конверторнэ цех баригдаһан байна. Тэрэнэй түрүүлэн эзлжэн үнгэрһэн жэл һүүл багаар ашаглалгаа үгтөө һэн. Шэнэ цехэй бригада гүрэн 10 миллион форинт мүнгэ һомолоон байна.

СССР-эй ЗАХИЛААР

БЕРЛИН. Үнгэрһэн жэлэй Германиин Демократическа Республикада дүн амта 450 мянган тонно шаа нэгэ доро зөөхэ арга боломожотой 60 шэнэ онгосо үтэгдэжэ, уһанда табигдаһан байна. Тэдэнэй диилэхэн хуоинь Советскэ Союзай захилаар бүтээгдээ юм.

Байгша ондо Росток хотын «Нептун-верфт» гэжэ верфьдэ электронно жолоололготой өөрөө ябадаг дайн зөмнарид уланда таргдахаар хараалагдана. Нинхэдэ Штральзунд хотын онгосо бүтээгшэд шэнэ тухэй траулер-сейнер Совет ороной захилаар хабсаргаха горилго урдаа табинхан.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТУГ БАРЮУЛАГДАБА

ГАВАНА. Октябриин революциин 64 жэлэй ойн нэрэмжэтэ сахарай тростник хурягшадай бригадада Хесус Менендесэй нэрэмжэтэ хүндэлэлэй туг барюулагдаба. Энэ баярта ушарта зорюулагдаһан олон мянган хүн зоной хабаадалгатай митинг Гавана провинциин «Авраам Линкольн» гэжэ сахарай заводто болобо. Нэрлэгдэгшэ бригадын, мүн Анголые сүлөөлэлгын нэрэмжэтэ бригадын гэшүүд энэ жэлэй сафрын үедэ эгээл түрүүлэн «миллионер» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн габьяатай. Тэдэнэр миллион үлүүтэй арроб (арроб—11.5 килограмм) сахарай тростник хурягаһан байна бшуу.

ЗАВОД АШАГЛАЛГАДА ҮГТЭБЭ

ХАНОЙ. Вьетнамда айхабтар үргэнөөр дэлгэрһэн унаа болохо велосипед ба тэрэнэй запасной частнуудые бүтээн гаргадаг шэнэ завод эндэ ашаглалгада үгтэбэ. Завод жэлдээ 200 мянган велосипед үйлэдбэрилхэ арга боломжотой.

ГАБШАГАЙ ВАХТА

ПРАГА. Чехословакиин хүдэлмэришэн анги КПЧ-гэй болохоёо баигаа XVI съездын хүндэлэлдэ шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрһөө габшагай ажалай вахтада жагсаба. Нинслэл хотын предприятиинуудта ажалай түрүүшын халаанууд олоной хабаадалгатай митингнүүдээр эхилээ. Ажалша коллективуудэйнгээ үмэнэһөө үгэ хэлэгшэд түсэбтэ даабаринуудаа амжалтатайгаар өөлдүүлхээр бэлэн байнаи тухайгаа мэдүүлээ.

Социалис Ажалай Геройнуудай үүсхэлээр үргэнөөр дэлгэрһэн съездын урда тээхи мүрысөөн амжалтын ёнотойл түлхюур болоо гэхэдэ алдуугүй. Чехословакиин долоодохи табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө үндэр амжалта туйлагшадай зэргэдэ машина бүтээгшэд, хүнгэн ба эдээ хоолой промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд, энергетигүүд дабшана.

Чехословакиин коммунистнуудай ээлжэтэ съездые респуоликын ажалшадай хэрэгтэй түрэтэйгөөр угтахаар бэлэн байһые ажалай амжалта тухай элидхэлнүүдынь тэршэлнэ.

ЮГОСЛАВИИН ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДАЙ АША ТУҺАДА

БЕЛГРАД. 1980 ондо Югославиин полинууд дээрэ 20 мянга шахуу комбайн хүдэлөө юм. Тэдэнэй диилэнхинь «Змай» гэжэ хүдөө ажахын машина бүтээлгын заводой конвейерһээ гараһан байна.

Энэ предприяти жэл бүри үйлэдбэрилсэ үргэдхэнэ. Үнгэрһэн жэлдэ тэрэнэй конвейерһээ 2600 машина гараа бэлэй. Заводой конструкторнууд шэнэ тухэлэй машинануудые бүтээхэ зорилгоор ехэ хүдэлмэри үргэлжэ ябуулжа байдаг гээшэ. Ойрын сагта шэнэсэ ба кукуруза хурягадаг «Змай-190» түхэлэй шэнэ комбайн эндэ хабсаргагдаха юм. Тэрээндэ нэмэлтэ түхеэрэлгэ тодхоод байхада, наран сэсэг, соя, барайгар хурягаха аргатай болохо.

(ТАСС).

ГОЛ ЗОРИЛГО

БУЭНОС-АЙРЕС. Орон дотороо демократине бүрин хүсэдөөр һэргээхэ, тиигэжэ революцние хүгжөөлгын социалис шатада орохын тула үндэһэ һуури байгуулха гээшэ аргентин арадай түүхэтэ гол зорилго болоно гээд тэрэнэй байгуулагдаһаар 63 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Аргентинын Компартиин эндэ тараагдаһан мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Аргентинын коммунистнуудай ажал ябуулгын дүнгүүд документ дотор согсолгодоно. Тусхайлбал, КПА-гай хүтэлбэри доро орон дотор хүдэлмэришэн анги болон бүхы арад демократическа эрхэ сүлөөнүүдые хамгаалхын түлөө, национальна бэеэ дааһан байдалай түлөө баатар габьяатайгаар тэмсэнэ гэжэ тэмдэглэгдэнэ.

Ниитэ нэгэн программын үндэһөөр национально-демократическа үргэн фронт байгуулхын тула хүдэлмэришэн ангинн, тарыашадай холбоое бэхижүүлхэ шухала гээд мэдүүлгэ дотор заагдана. Демократическа бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлхын түлөө тэмсэлээ үргэлжэлүүлхэбди гэжэ Компарти мэдүүлнэ.

Партиин байгуулагдаһан үдэрһөө хойшо Аргентинын коммунистнууд Агуусхэ Октябриин социалис революциин суртал һургаалнуудаар зоригжоно, дэлхэйн түрүү үзэлтэй бүхы үзэлтэй хүсэнүүдтэй һанал нэгэтэй байһаная хэлбэришэгүйгөөр мэдүүлнэ гэжэ документ дотор тэмдэглэгдэнэ.

ХҮНЭЙ ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛХЫН ТҮЛӨӨ

ЖЕНЕВЭ. Элүүрые хамгаалгын гол шухала асуудалнуудые шидхэхэ замууд, үлэсхэлэн хоёһон байдалда, өлдэо үошэн тахалда эсэргүүсэн, хүн түрөлтэнэй элүүрые хамгаалхын түлөө тэмсэлэй үргэн ехэ программа Бүхэдэлхэйн хүн зоной элүүрые хамгаалдаг эмхинн (ВОЗ) эндэ толилогдоһон элидхэл дотор найруулагдаба.

Экспертнүүдэй багсаамжалһанай ёноор, энэ программые бэелүүлэнэй ашаар 2000 ондо хүнэй наһанан дундуур хэмжээ дээшэлүүлхэ арга олдохо байна. Промышленна талаараа түгэс хүгжэһэн оронуудта хүнэй дундуур наһан — 75—80, харин хүгжэжэ байгаа ороннуудта 65 жэл болохо ёнотон.

Энэ зорилго туйлахын тула хүгжэжэ байгаа оронуудта халдабарита үошэнтэй тэмсэлээ эдэохижүүлхэ, хүн зонние сэөор уһаар хангалгын асуудалые шидхэхэ шухала гээ элидхэл дотор заагдана.

Үхэлые хороолго үлэсхэлэн хоёһон байдал усадхалгатай холбоотой гэжэ ВОЗ-ой мэргэжэлтэд тоолоно. Статистикын баримта мэдээнүүдэй ёноор, мүнөө үедэ дэлхэйн дээрэ 400 миллион шахуу хүн саг үргэлжэ дутуу ядуу эдэлжэ яваадаг. Энээнһээ уламжалан хүгжэжэ байгаа ороннуудта хүнбүүд, залуушуул олоороо үхэдэг байна.

Үлэсхэлэн хоёһон байдалһаа, А витаминай дуталданһаная боложо, Африкын, Азиин, Дүтын Зүүн зүгэй Латиин Америкын хэдэ хэдэн ороннуудта 5 хүрэтэр наһатан 100 мянган үхибүүд жэл бүри хосорон паладаг байха юм гээд элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

Промышленна талаараа түгэс хүгжэһэн ороннуудай хүн зоной бэе махаобадта нэн түрүүн айхабтар ехэ хохидол ушаруулдаг тамхи таталгатай тэмсэл хадаа элүүрые хамгаалгын гол асуудалнуудай нэгэниинь болоно гэжэ документ соо хэлэгдэнэ.

СЭРЭГЭЙ ДОБТОЛГОДО БЭЛДЭНЭ

НЬЮ-ЙОРК. Иранай Исламска Республикада зүрюу харша тагнуул хээ гэжэ гэмнэгдэн хаагдажа байһан «американ барисаанда абтагшадые сүлөөлхэ» гэһэн шалгаргайгаар Холбоото Штадууд Иранда сэрэгэй добтолго хэхые бэлдэжэ байна.

Иранда шэнэ десант буулгалгада США-гаи газар дайда дээрэ эршэмтэй бэлэдхэл хэгдэжэ байна гээд Эй-Би-Си гэдэг телевизионно компани мэдээсэбэ. «Энэ ябуулгые бэелүүлхэ тодорхой түсэбүүд Пентагондо хараалагдаа», — гэжэ Эй-Би-Си гэдэг компаниин корреспондент Дж. Маку Этти мэдүүлбэ. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёноор, энэ «ябуулга» бэелүүлхын тула США-гай зэвсэгтэ хүсэнүүдэй оухы дүрбэн түрэлэй сэрэгшэд «Коммандос» частнуудаи һорилго оэлэдхэлые эрид эдэохижүүлэх. Иранда зэвсэгтэ добтолгодо бэлэдхэлэй хэнэгүүд телевиденеэр харуулагдаһан байгаа. Тэрэ нилээд олон сэрэгшэдэй, сэрэгэй ехэ техникын хабаадалгатайгаар «дайн байлдаанай оршон байдалда дүтэрхыгөөр — Аризоно, Колорадо, Нью-Мексико, Невада болон Калифорни штадуудай сүл губиин районуудта үнгэргэгдэнэ.

* * *

РИМ. Хэрбээ барисаанда абтаһан американецуудаи январиин 20 болотор сүлөөлэгдөөгүй һаань, Иран тушаа бүри шанга хэмжээнүүдые абахэ эрилтэ Вашингтон Баруун Европын урда табиха байна гэжэ Италиин «Стампа» газетэ «НАТО-гай Брюссельдэхи бүлэгоорхидөө» абтаһан мэдээнүүдтэ үндэһэлэн бэшэнэ.

Эдэ баримта мэдээнүүдтэ үндэлэлэн, Рейганэй түүлэлэгшэд Вашингтоной эзгөө орожо болохо эрилтэнүүдтэ эдэнэн таарамжатай һаннаар хандахын тула Баруунай ороннуудай правительствануудтай холооо тогтоожо захалба гээд газетэ үргэлжэлүүлнэ.

* * *

ТЕГЕРАН. Мусульманска шажан мүргэлэй һайндэрые тэмдэглэхээ Тегеранай олон зуугаад мянган хүн

Зэдын районой Оёорой хүдэлэй библиотекэ республика дотороо түрүү зэргэдэ ябадаг. Тэрээндэ нэгэтэ бэшэ Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын шан олгогдоһон байха. Совхозой партийна комитедэй баталһан графигай ёһоор библиотекые даагша Тамара Мункуевна Цыремпилова холын малшадай байрануудаар ябажа, уншагшадаа хангажа байдаг юм. Арбан хоёр жэлэй саана Улаан-Удын соёлгэзэрэлэй училищи дүүргэжэ, библиотекарь мэргэжэлтэй болоһон Тамара Цыремпилова эдэбхитэй ажалаараа нютаг айнгаа зоной дунда хүндэтэй болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. М. Цыремпилова.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

ҮРГЭН ДЭЛИСЭТЭЙ БОЛОГ ЛЭ

СССР-эй ба РСФСР-эй Үндэһэн Хуули соо, «Түүхын ба соёлой памятникуудые хамгаалха ба хэрэглэхэ тухай» Хуулинуд соо түүхын, соёлой хүтжэлтэтэй холбоотой дурасхаалта газарнуудые оолон памятникуудые хамгаалха, олошоруулха тухай хэлэгдэнхэй. Түрэн түрын удха шанартай энэ хэрэгтэ эрхэтэн оүхэн хабаадалсаха уялгатай. Энэ хадаа залуушуулые совет арадай революционно, дайшалхы ба ажалай алдар солын ёһо заншалнууд дээрэ хүмүүжүүлхэдэ тааруу арга нүхэсэл болохо бшуу. Гэхэдээ гадуур, һүүлэй үедэ памятникуудые хамгаалха хэрэгтэ нинтэ хүн зон пайн дуранай оролдолго гаргадаг болонхой. Энэ тон лэ һайшаалгай гэнэ.

Мүнөө үедэ республикадамнай 1100 памятник тоо оүридхэлдэ абтанхай, тусхай харуулан, хамгаалалга доробандаг. Эдэнэй 9-нинь декаористнуудай дурасхаалда, 21-нинь 1905 оной түүхэтэ үлэ хэрэгүүдтэ, 148-нинь Октябрийн революцийн ба граждан дайнай дүлэтэ жэлнүүдтэ зорюулагдан бодхоогдонхой. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда баатаршалга харуулһан Буряадай хүбүүдэй дурасхаалые мүнхэлхөөр 302 хүшөө баригдан бодхоогдонхой. Гадна архитектурын, археологийн болон искусствын 578 памятник тоологдодог. Эдэ бүгэдэ түрэл арадаймнай бодото баялиг мүн.

Һүүлэй табан жэлэй туршада түүхын ба соёлой памятникуудые һэльбэн шэнэлхэ, заһабарилха талаар ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри ябуулагдажа, дүн хамта 1 миллион 507 мянган түхэриг гаргашалагдаһан байна. Жишээлхэдэ, Хяагта хотодо «Воскресенья» рэжэ һүмэ һэльбэн шэнэлэгдэжэ эхилээ. Заһабарилгын хүдэлмэрийн дүүргэгдэхэдэ эндэ «Дунда Азида Россий географическа шэнжэлгэнүүд» гэһэн саг үргэлжын музей нээгдэхэ юм. Тиихэдэ Галуутанай Нуурта́хи дасанда «Атеизмын ба шажан мүргэлэй түүхэ» гэһэн выставкэ эмхидэгдэхэ. Улаан-Үдэдэмнай «Гостиные ряды», Буряадай Соведүүдэй түрүүшын съездын ооло́йон ба́ншан, Хяагтада Троицкий һүмэ болбосон түхэлтэй болгогдохоор хараалагдана. Республикадамнай паяын турбан жэлэй туршада шухала памятникуудые пэльбэн заһабарилха тушаа тусхай тогтоол абтанхай. Памятникуудые хамгаалгын бүлгэмэй районно отделениүүдтэ, эхин эмхинүүдтэ энэ асуудал зүбшэн хэлсэгдэжэ, бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнда баатарай үхэлөөр унаһан сэрэгшэдэй дурасхаалда табигдаһан 302 хүшөогэй эгэл үзэмжэтэй зохидынь, түхэл маягайнгаа талаар илангала гоё һайханиинь Бэшүүр тосхондо бодхоогдонон хүшөө мүн гэжэ батадхамаар. Энэ госхонһоо фронтдо мордоһон хүнүүдэй 500-нинь түрэл нютагаа бусажа ерэгүй юм. Эхэ ороныйнгоо эрхэ сүлөөгэй түлөө ами напаяа хайрлангүй тэмсэһэн сэрэгшэдэй дурасхаалые мүнхэлэн, нютагайхидынь нимэ хүшөөнүүдые табина гэзнэ. Хүшөогэй дэргэдэ митингнүүдэй болжо, шахаа тангаригай үгтэхэдэ, хүн зон дайнай бэрхэшээлтэ хойшолон тухай дахинаа бодомжолдог, хархис дайсадые үзэн ядадаг. Хэншье, юуншье мартгадаагүй...

Иэгэ бүлын хэдэн хүбүүдэй тулалдаануудай үедэ ами наһантаяа хахасаһан ушар олон ааб даа. Гурбан жэлэй урда тээ Жодино хотодо табан аха дүүнэр Киринновуудай дурасхаалда хүшөө бодхоогдоо гэжэ «Огонёк» журналай хуудһануудта уишаад, зэзлүүдгүй уярагдаа бэлэй. Табан сэрэгшын амиды мэндэ үлэһэн эхэ Анастасия Фоминичнагай дүрэ ямаршье хүнэй анхармаар хүшөө болгогдон бодхоогдоһон байгаа бшуу. Гэхэ зуура Анастасия Фоминична өөрөө партизан отрядта дайлалдаһан алдартай юм.

Буряад орондомнайшье нимэ жэшээнүүд бии. Баргажанай районой Душелан тосхонһоо найман аха дүүнэр Чирковуд, тиихэдэ нэгэнэйнь — Салевий Чирковой хүбүүн Иван фронтдо мордоһон. Эдэнэрэй зургааниинь дайсанай һомондо дайруулан унаһан. Кабанскын районой Хандала нютагай Мункоевтоной 5 хүбүүд, Улаан-Удын районой Бэхэ-Куналей тосхоной Болоневтоной бүлын 5 аха дүүнэр түрэл ороноо хамгаалагшын нангин уялга гүйсэд дүүргэжэ, баатарай үхэлөөр унаһан. Зориг түгэлдэр нютагаймнай хүбүүдтэ — аха дүүнэртэ мүн лэ хүшөөнүүдые табихаар байгаа.

Үнэгэрһэн үе саг тухай домог дурасхаал олоной сэдьхэлдэ үлөөхэ гэжэ үүсхэл дэмжэгдэмээр ааб даа. Түүхын ба соёлой памятникуудороноймнай хүгжэлтые, арад зоной соёл болбосоролой дээшэлһые гэршэлдэг. Багшанар, археологууд, эрдэмтэд шэнжэлгэ-бэдэрэлгын хүдэлмэри ябуулжа, дүлэтэ жэлнүүдэй амисхаал бэе дээрээ мэдэрдэг ёһотой. Һүргуулиин һурагшад хүзаар ороноо шэнжэлжэ, һонирхолтой материалнуудые суглуулхадаа мүн лэ эдэбхи оролдосотой. Хүшөөнүүдэй дэргэдэ комсомолой биледүүдые барюулхада, пионертэ абахада, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнэргэхэдэ, революцийн, граждан ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветерануудтай уулзахада, ехэшүүл, багашуулдашье хэрэгтэй, ашатай туһатай гээшэ ааб даа. Фашис Германие илаһаар 35 жэлэй ойн баярай тэмдэглэгдэхэ үеэр республика доторнай 30 шахуу шэнэ хүшөө бодхоогдоһон. Саашадаа энэ хүдэлмэри бүри үргэн дэлисэтэй болохо зэргэтэй.

О. ЦЫБИКОВ,
памятникуудые хамгаалха бүлгэмэн республиканска отделениин президиумэй түрүүлэгшын орлогшо.

УНШАГТЫ, һонирхохол байхат

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЭГЭЭЛ ЕХЭЭР УНШАДАГ ХОТО

Үнэгэрһэн жэлдэ Москвада олониитын ушөө табин шэнэ библиотекэ нээгдэбэ. Нигэжэ ниислэл хотодо 25 миллион боти номтой 400 шахуу библиотекэ они оолоо. Эдэ миллион уншагшад эдэ библиотекэнүүдэй аша туһа хэрэглэнэ. Городой библиотекэнүүдэй номой жасые нэмээхын тула Моссоведэй гүйсэдхэхэ комитет жэл бүри 1 миллион түхэриг һомолдог юм.

Тэдээнһээ гадна профсоюзай организацинуудта, элдэб албан зургаануудта хабаатай олониитын ушөө 934 библиотекэ Совет ороной ниислэл хотодо бии юм. Хэдэн миллион уншагшад эндэ тоологдоно. Һүргуулиин мянга гаран библиотекэ, эрдэм, техникын 2 мянга шахуу библиотекэ хүдэлмэрилнэ. Москвагай бүхы библиотекэнүүдэй номой жаса 300 миллионһоо дээшэ боти болодог.

Нимэ олон библиотекэнүүдэй бии байгаашье һаань, Москвагай 4 хүнөө бүридэнэн дундуур бүлэ номуд оолон хэблэлэй бусад зүйлнүүдые худалдажа абахын тула жэлдээ наада захань 100 түхэриг гаргашалдаг юм. Тишмэлээ гадааданаа эрдэнэн олон айлшад Москвае дэлхэй дээрэ эгээл ехээр ном уншадаг хото гэжэ нэрлэхэ ёһоороо нэрлэнэ.

ЭРТЭ УРДЫН МОДОН

«Байгаалиин хүшөө» гэһэн бэшэгэтэй хабаатаан Волынь хүндыдэхи ой соо урдаоас 500 жэлэй буб модоной мантан томо эшэдэ бии болобо.

Энэ мантан томо модон домог сууби оронхоо. Хэзээ нэгэтэ тэрэнэй набшаһад доро Богдан Хмельницкий амарһан юм ха гэжэ арадай үгэ хүүрэ хэлэгдэдэг. Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ эртэ уроын модонто ехэ буугай помоа тудабашье, тэнэрээгүй гэнэ.

Тэрэнэй эшэдэ ехэ хүндэ нүхэн бии болонхой, энэн соо 5 хүн һаадгүйгөөр оастаха аргатай.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жилүүдэ Советскэ Союзай хоёр дахин Герой А. Фёдоровой соединениин партизануудта энэ ехэ нүхэн курьернүүдэй холбоо тогтоолгодо өөрэ янзын почтын хайрсаг, тэлэрдэг зүйлнүүдэй склад оолонон оангай. Нэгэтэ гитлеровецууд партизануудтай байлдаануудай нүүлэр «дуулгаһан хүнөө» үнөөгөө аоахые шийдэбэ. Тэдэ дуб модые тойруулаад мүшэр-һашар суглуулжа адхаад, галдажархёһэн ха. Гэбэшье байгаали энэ мантан томо модые хамгаалаа: һуни аадар ехээр орожо, унтараһан байна.

Нигэжэ эртэ урда сагай гэршэ, мүнөө үеын амиды хүшөө бологшо, мантан томо буб ойн соорхойдо түглын һуудаг юм.

ДИНОЗАВРНУУДАЙ ЗҮРГЭ

Ташкентын геологууд хадын породын дабхарлае бууглгахадаа, 140 миллион жэлэй урда тээ динозаврнуудай гаргаһан зүргэ харгы олобо. 50 сантиметр утатай, 45 сантиметр үргэнтэй 23 ула мүр шабар дээрэ үлэһэн байна. Һабарнуудынь элэсэр харагдана. Диноза́вр алхамынь 1,5 метр болодог байгаа.

Гиссарска хүтэл шэлэдэ олдоһон зүйл хадаа Дунда Азийн газар дээрэ олдоһон иимэ хөёрдохи юумэн болоно. Динозаврнуудай ула мүр түүгэлэн 1887 оной Зарафшанска хада уулануудта олдоһон юм гэхэ. Зүгөөр тэдэнэй мүр сараа үлөөжэ шадагдаагүй.

Далайн гүн гүйхэндэ амидардаг байһан мантан томо сүрбэлнүүд яагаад хада уулын хяра ороёгоор ябаха болобо гээшэб? Динозаврнууд харгы замһаа хадуураа энэ ехэ нүхэн курьернүүдэй холбоо тогтоолгодо өөрэ янзын почтын хайрсаг, тэлэрдэг зүйлнүүдэй склад оолонон оангай. Нэгэтэ гитлеровецууд партизануудтай байлдаануудай нүүлэр «дуулгаһан хүнөө» үнөөгөө аоахые шийдэбэ. Тэдэ дуб модые тойруулаад мүшэр-һашар суглуулжа адхаад, галдажархёһэн ха. Гэбэшье байгаали энэ мантан томо модые хамгаалаа: һуни аадар ехээр орожо, унтараһан байна.

Нигэжэ эртэ урда сагай гэршэ, мүнөө үеын амиды хүшөө бологшо, мантан томо буб ойн соорхойдо түглын һуудаг юм.

ЭРТЭ УРДЫН МОДОН

«Байгаалиин хүшөө» гэһэн бэшэгэтэй хабаатаан Волынь хүндыдэхи ой соо урдаоас 500 жэлэй буб модоной мантан томо эшэдэ бии болобо.

Энэ мантан томо модон домог сууби оронхоо. Хэзээ нэгэтэ тэрэнэй набшаһад доро Богдан Хмельницкий амарһан юм ха гэжэ арадай үгэ хүүрэ хэлэгдэдэг. Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ эртэ уроын модонто ехэ буугай помоа тудабашье, тэнэрээгүй гэнэ.

Тэрэнэй эшэдэ ехэ хүндэ нүхэн бии болонхой, энэн соо 5 хүн һаадгүйгөөр оастаха аргатай.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жилүүдэ Советскэ Союзай хоёр дахин Герой А. Фёдоровой соединениин партизануудта энэ ехэ нүхэн курьернүүдэй холбоо тогтоолгодо өөрэ янзын почтын хайрсаг, тэлэрдэг зүйлнүүдэй склад оолонон оангай. Нэгэтэ гитлеровецууд партизануудтай байлдаануудай нүүлэр «дуулгаһан хүнөө» үнөөгөө аоахые шийдэбэ. Тэдэ дуб модые тойруулаад мүшэр-һашар суглуулжа адхаад, галдажархёһэн ха. Гэбэшье байгаали энэ мантан томо модые хамгаалаа: һуни аадар ехээр орожо, унтараһан байна.

Нигэжэ эртэ урда сагай гэршэ, мүнөө үеын амиды хүшөө бологшо, мантан томо буб ойн соорхойдо түглын һуудаг юм.

ДИНОЗАВРНУУДАЙ ЗҮРГЭ

Ташкентын геологууд хадын породын дабхарлае бууглгахадаа, 140 миллион жэлэй урда тээ динозаврнуудай гаргаһан зүргэ харгы олобо. 50 сантиметр утатай, 45 сантиметр үргэнтэй 23 ула мүр шабар дээрэ үлэһэн байна. Һабарнуудынь элэсэр харагдана. Динозаврай алхамынь 1,5 метр болодог байгаа.

Гиссарска хүтэл шэлэдэ олдоһон зүйл хадаа Дунда Азийн газар дээрэ олдоһон иимэ хөёрдохи юумэн болоно. Динозаврнуудай ула мүр түүгэлэн 1887 оной Зарафшанска хада уулануудта олдоһон юм гэхэ. Зүгөөр тэдэнэй мүр сараа үлөөжэ шадагдаагүй.

*Далайн гүн гүйхэндэ амидардаг байһан мантан томо сүрбэлнүүд яагаад хада уулын хяра ороёгоор ябаха болобо гээшэб? Динозаврнууд харгы замһаа хадуураа